

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER
PERÚ, 84-102/CARRER DE BILBAO, 140-156/CARRER
DE BOLÍVIA, 143-163.
RECINTE DE CAN RICART

DISTRICTE DE SANT MARTÍ.
BARCELONA (BARCELONÈS)

(Codi Servei d'Arqueologia Barcelona 008/20)

Números d'expedient Generalitat Catalunya i dates intervenció:

R/N 470 K121-NB 2020-2-28040. 10/3/2020-12/6/2020

R/N 470 K121-NB 2020-2-29459. 8/7/2020-6/9/2020

R/N 470 K121-NB 2020-3-29741. 14/9/2020-16/10/2020

Arqueòloga directora de la intervenció:

**VANESA TRIAY OLIVES
JOSÉ M. ESPEJO BLANCO**

Coordinació de la intervenció:

MARTA FÀBREGAS ESPADALER

Mataró, gener 2021

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "ESPEJO BLANCO", with a horizontal line drawn through it.

ÍNDEX DE CONTINGUTS.

1	FITXA TÈCNICA.....	5
2	INTRODUCCIÓ.	6
3	MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC DEL JACIMENT	7
3.1	Situació del jaciment.	7
3.2	Context geològic.....	7
3.3	Context geogràfic.	8
4	CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.	11
4.1	Context històric.	11
4.2	Intervencions prèvies.	16
5	MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ.....	20
6	METODOLOGIA.	21
7	DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS	23
8	CONCLUSIONS.	32
9	BIBLIOGRAFIA I NETGRAFIA.....	34

ANNEX 1. FITXES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

ANNEX 2. INVENTARI DE MATERIAL

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 4. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1 FITXA TÈCNICA.

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Perú, 84-102/ carrer de Bilbao, 140-156/ carrer de Bolívia, 143-163. Recinte de can Ricart. Codi Servei d'Arqueologia Barcelona 008/20
UBICACIÓ	Districte de Sant Martí Barcelona
COORDENADES UTM (ETRS-89)	X: 432860,9 / Y: 4584444,7 X: 432890,6 / Y: 4584418,0 X: 432846,4 / Y: 4584381,0 X: 432831,4 / Y: 4584408,0 Z: 5,50 metres snm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	10 de març al 12 de juny de 2020 8 juliol-6 setembre 2020 14 setembre-16 octubre 2020
PROMOTOR	PERU 84-102 BARCELONA, S.L..
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Vanesa Triay Olives i José M. Espejo Blanco

2 INTRODUCCIÓ.

La present memòria arqueològica recull els resultats obtinguts de la intervenció arqueològica preventiva portada a terme als carrers Perú, 84-102/ carrer de Bilbao, 140-156/ carrer de Bolívia, 143-163 (Recinte de can Ricart) de Barcelona en el marc del projecte de l'execució dels treballs de deconstrucció parcial del complex industrial situat a l'illa delimitada pels carrers de Perú, Bolívia i Bilbao i adequació del solar per a la posterior edificació. Posteriorment, es construiran tres edificis de nova planta amb quatre plantes soterrani.

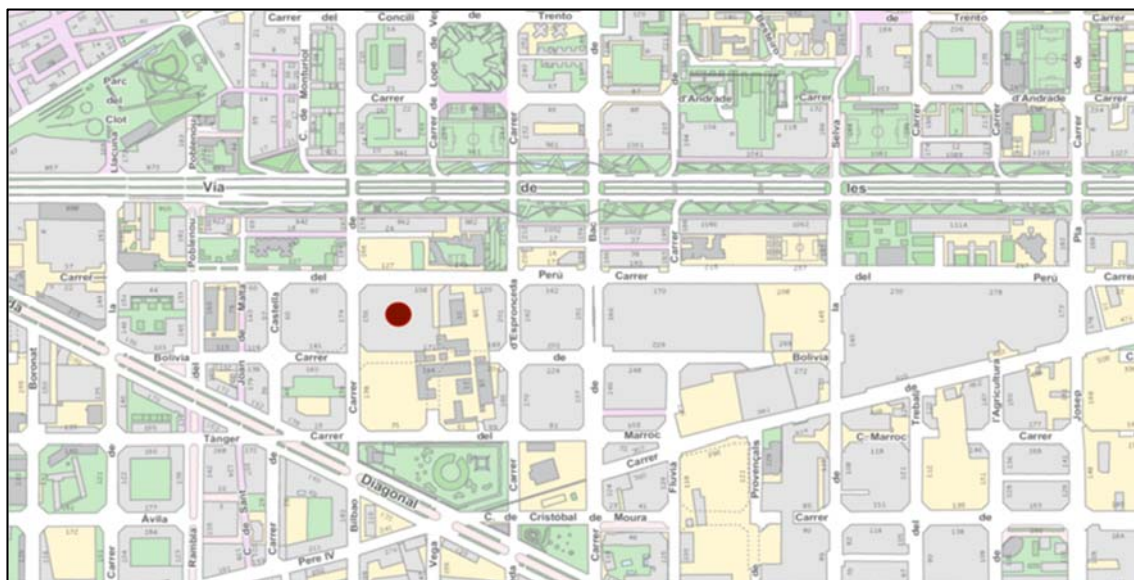
El permís d'intervenció arqueològica ha comportat l'autorització dels treballs arqueològics. L'obra ha estat promoguda per PERU 84-102 BARCELONA, S.L. i els rebaixos han estat portats a terme Control Demeter SL.

La direcció arqueològica d'aquesta intervenció (codi 008/20) ha estat assumida per l'arqueòloga Vanesa Triay Olives i l'arqueòleg José M. Espejo Blanco de l'empresa d'arqueologia ATICS S. L. Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona.

3 MARC GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC DEL JACIMENT

3.1 Situació del jaciment.

La intervenció es troba dins de l'entramat urbanístic del barri de Poblenou. Es tracta d'una zona del Districte de Sant Martí, un indret amb terrenys quaternaris.

3.2 Context geològic.

L'estructura geològica del Pla de Barcelona presenta per un costat els materials paleozoics que defineixen la serra de Collserola. Aquesta està formada per pissarres les quals s'assenten damunt d'un basament granític que aflora en algunes zones d'Horta i del Guinardó i que domina a la serra de Marina. Al costat del Vallès, cap a Montcada i Olorda, la serralada presenta formacions de calcàries devòniques que són objecte d'explotació per empreses cimenteres.

Els materials del Secundari venen definits per les calisses dolmòtiques, gresos i argiles vermelles que trobem als turons de la zona nord-est del Pla. En el Terciari, predominen les formacions miocèniques i pliocèniques que es van sedimentar amb la transgressió marina del terciari superior, es tracta de la intercalació de margues blaves i gresos vermell-gris¹. A la part baixa del Pla trobem una sèrie d'elevacions amb una orientació nordest-sudoest produïdes a partir del plegament de les formacions pliomiocèniques a conseqüència de la falla que va afectar a la costa (Mons Taber, Puig de les Fàlzies...). Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual s'han diferenciat dues unitats²:

La plataforma superior s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. En el substrat presenta argiles i

¹ PALET, J.M. 1994, pàg.46-47.

² SOLÉ, L. 1963.

sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els estimballs quaternaris molt potents, graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

La plataforma baixa va del graó o talús erosiu de 20/30 metres de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells son de baix a dalt³:

Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.

Llims groguencs d'origen eòlic, loess, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.

Per últim, trobem el torturà, aquestes crostes calcàries s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

3.3 Context geogràfic.

El lloc de la intervenció s'ubica al Pla de Barcelona, una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs respectivament van a sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, *horst* compost per granits i esquistos, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512 metres. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó d'en Manyoses (210 metres) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399 metres). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història. És el cas del Collserola, entre el Tibidabo i el turó de Santa Maria; el Portell de Valldaura a la capçalera d'aquesta vall; el Forat del Vent i

---

³ SOLÉ, L. 1963, pàg. 29-31.

el coll de la Ventosa prop del turó Blau; i el coll de Vallvidrera a la capçalera de la riera Blanca⁴.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des de Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173 metres) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana: la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos.

Arran d'aquest esglaó s'ha dividit la plana en dos sectors:

Plana alta: va des de la Serralada fins aquest esglaó, la qual es caracteritza per una cota de 20 metres snm i amb una pendent del 4%. Aquesta està formada per el sòcol paleozoic damunt del qual, l'acció de les distintes rieres, han aportat materials detrítics diversos.

Plana baixa: aquesta s'estén des de l'esglaó fins a la costa i presenta un escassíssim pendent (0,35%). La seva formació és de caràcter al·luvial, materials aportats per les rieres, les corrents marines i sobretot per l'acció dels rius Besòs i Llobregat, amb la formació de les seves planes deltaïques. En aquesta zona es formarien els estanys i aiguamolls tan típics de la costa mediterrània que, a mida que la línia de costa avancés, anirien desapareixent.

L'acció antròpica també hauria contribuït amb la dessecació d'aquests elements. Alguns d'aquests estanys han estat documentats en èpoques més recents dins de la història, com són els casos de la Llavineria a la zona de Sant Martí, el de Banyols als passeigs de Sant Joan i Lluís Companys, l'estany del Port o el del Cagalell que es situa per la zona de Sant Pau.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè⁵. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. El constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al reblliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

Pel que fa a la xarxa hidrogràfica d'aquesta zona podem assenyalar que respon a les típiques característiques d'una xarxa mediterrània. Per un costat tenim els dos rius que delimiten el Pla: el Besòs i el Llobregat. Aquests són rius de caràcter extralocal, ja que un neix a la zona del Prepirineu (el Llobregat) i l'altre a la serralada Prelitoral, no obstant tots dos desemboquen a la costa barcelonina després de travessar les serralades litorals. La seva principal característica és que el seu règim fluvial és irregular, amb fortes avingudes, depenent en gran mesura de les condicions climàtiques⁶. Aquest tret és també el que defineix l'altre element de la xarxa hidrogràfica: les rieres. Aquestes són de caràcter torrencial, neixen al costat marítim de la Serralada

---

⁴ PALET, J.M. 1994.

⁵ PALET, J.M. 1994; SOLÉ, L. 1963; DA, 1984.

⁶ PALET, J.M. 1994.

Litoral i davallen pel pla lleugerament inclinat. Els seus cursos erosionen el substrat geològic del pla formant torrenteres i contribuint a la creació d'un paisatge ple d'ondulacions i valls. Amb les seves crescudes aquests torrents arrastren tot tipus de materials detrítics.

En funció de la seva orientació s'han dividit en tres sectors:

Sector central: el qual recollia les aigües del vessant del Tibidabo i conformaven la riera de Vallcarca i la riera de Sant Joan que baixaven per la zona de Gràcia i per l'actual passeig de Sant Joan; la riera de Sant Gervasi i Sant Miquel que baixaven per l'actual passeig de Gràcia entrava a ciutat pel Portal de l'Àngel, plaça del Pi i desembocava al mar pel carrer dels Còdols i posteriorment sembla ser que es va desviar per fora de la tercera muralla i aniria a desembocar al Cagalell per evitar les riuades; per Vallvidrera baixarien els torrents que més endavant configuraven la riera de Magòria o de Mogoria, que desembocava al Cagalell i que sembla que el seu curs coincidiria amb l'actual traçat que dibuixa el paral·lel; en aquesta zona també hi trobem la riera de Valldonzella que neix a la zona de Sarrià; cap l'est trobem els torrents de la Guineu, el del Pecat, el d'en Mariner i el Bogatell que desembocarien directament a la mar.

Sector sud-oest: són els torrents que porten les aigües cap la zona sud-oest de Montjuïc del qual destaquen dos torrents: Torrent Gornal, que neix a la zona de Sant Pere Màrtir, i desemboca a la mar ja dins de l'Hospitalet de Llobregat; i la riera Blanca que neix de la unió de diversos torrents i rieres procedents del Mont d'Òssa, fa de límit entre aquest municipi i Barcelona.

Sector nord: el componen els torrents que desemboquen al Besòs, que han contribuït en la creació del delta d'aquests riu, i la riera d'Horta que comparteix desembocadura amb el Besòs.

Totes aquestes rieres han estat objecte d'adequacions, desviaments, canalitzacions, etc..., per tal de millorar i ampliar l'espai urbà al llarg de la història. Les diverses muralles van anar fent de dic per aquestes rieres. No obstant, en època de Pere III, al segle XIV, es van desviar les aigües de la riera de Magòria molt abans d'entrar a ciutat, ja que els aiguats envaïen el carrer Hospital i penetraven a ciutat pel tram dels carrers que es coneixen com a Riera Alta i Riera Baixa. Ja en el segle XVIII, aquesta riera es va desviar cap el sector del Port, al sud de Montjuïc⁷. Aquesta acció es repetirà en diversos sectors de la ciutat, amb altres canalitzacions i desviaments.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè, on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

---

⁷ PALET, J.M. 1994.

4 CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.

4.1 Context històric.

A nivell històric, la zona que ens ocupa es troba dins del que va ser el terme de Sant Martí de Provençals. Aquest era un ampli territori gairebé deshabitat al Pla de Barcelona que s'estenia des del nord fins al riu Besòs i des del mar fins a la muntanya del Carmel. Sembla ser que la zona no es va poblar amb certa regularitat fins a l'època romana, ja que els camps propers a Barcelona, sobretot els terrenys a tocar del litoral, eren terres que, per la seva relació amb la desembocadura del riu Besòs, estaven inundades amb llacunes i aiguamolls.

El seu origen etimològic "Provençals" ha estat objecte de debat i diverses interpretacions. Es va relacionar de manera errònia el terme amb els comtes de Provença, Ramon Berenguer III i Dolça de Provença, (segle XI) ja que es creia que estiuiejaven en el mas conegut com la Torre del Fang. Actualment es considera més vàlid, però, que el seu origen es remuntaria a remunta a l'època del domini romà sobre el Pla de Barcelona. Els romans anomenaven *ager publicus* o *ager provincialis* (camp provincial) les terres de conreu properes a les seves colònies, les quals estaven destinades a proveir d'aliments la ciutat. Hem de suposar que aquest *ager provincialis* és un precedent del futur municipi de Sant Martí, nascut arran d'una comunitat camperola lligada a l'explotació agrícola. Amb el temps, aquest terme llatí va evolucionar fins a l'actual topònim de "Provençals"⁸.

El primer document conegut que fa referència al terme "Provençals" data de l'any 989. Es tracta d'una escriptura notarial que certifica la permuta d'unes terres, per part de Bonafília, l'abadessa del monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, arran de la necessitat de disposar de numerari per tal de poder restaurar el seu monestir després del saqueig de Barcelona pel cabdill musulmà d'Almansor (985). Juntament amb la construcció d'una petita capella romànica consagrada a Sant Martí de Tours acabà de configurar el nom de Sant Martí de Provençals. Aquesta església (actualment pertany al barri de la Verneda) depengué de la de Sant Andreu del Palomar fins a l'any 1052, moment en què l'església, juntament amb la terra on estava edificada i la peça de terra que estava al seu contorn, passà a agregar-se a la jurisdicció parroquial de Santa Maria del Mar.

Al voltant de l'església (avui anomenada església de Sant Martí Vell) es van aixecar algunes masies, configurant l'únic punt de referència de la població martinenca, tot i que mai no arribà a tenir una autèntica fisonomia de poble. L'any 1310, en un reial precepte de Jaume II, es defineixen els límits del territori extramurs, de Barcelona, conegut com a "hort i vinyet", que comprenia els límits de les jurisdiccions de les parròquies de Barcelona i els seus ravals i incloïa els de les parròquies foranes de Sant Martí de Provençals, Sant Vicenç de Sarrià i Santa Maria de Sants⁹.

Durant l'edat mitjana hi havia una gran concentració de terrenys aïllats en mans de grans propietaris i famílies benestants, com ara la comunitat de religioses del monestir de Sant Pere de les Puel·les, la família Vivas de Provençals i el comte Mir. La gran majoria dels camperols del territori de Provençals treballaven per compte propi i tenien plena possessió de les seves terres com a aloers. Prop de la parròquia de Sant Martí, la terra era molt fèrtil gràcies a la proximitat amb el Rec Comtal. Construïda al segle X pel comte Mir, la Sèquia o Rec era un antic canal que va servir primer per regar i abastir d'aigua i,

---

⁸ BOSOM *et alii*, 2005. Pàg. 17.

⁹ Idem. Pàg. 18-19.

posteriorment, per a l'activitat industrial. La presència d'aigua també comportà la construcció de molts molins fariners en aquest indret que aprofitaven els salts d'aigua (els actuals barris del Clot i la Sagrera). Mentrestant, les zones properes al mar continuaven sent pantanoses i estèrils.

A finals del segle XVII, Sant Martí de Provençals continuava caracteritzant-se per tenir un hàbitat dispers i escàs i no serà fins el segle XVIII amb la caiguda de Barcelona (1714) en mans de les tropes de Felip V i la implantació del Decret de la Nova Planta (1716) que el nucli originat al voltant de la parròquia de Sant Martí, va passar de ser una parròquia sufragània de la de Santa Maria del Mar a ser un municipi independent del Pla de Barcelona¹⁰.

El fort creixement demogràfic de la ciutat de Barcelona durant el segle XIX va permetre incorporar l'agricultura martinenca, fins aleshores bàsicament de subsistència, dins dels circuits comercials, a partir de la introducció de noves tècniques agrícoles i cultius i la dessecació de terrenys pantanosos de la franja marítima. Això comportà un important creixement demogràfic de manera que la seva població gairebé es multiplicà per deu passant dels 177 als 1.715 habitants.

Al segle XIX es produeix un canvi substancial en la seva configuració. Passa de ser un poble eminentment agrícola a convertir-se en el segon nucli industrial de Catalunya i un dels més importants de l'Estat espanyol, gràcies al seu paper hegemònic en la branca d'acabats (estampats, tints i aprests), i en la fabricació de teixits de cotó. Durant segles, les característiques geogràfiques de la façana marítima de Sant Martí havien estat una amenaça no tan sols per al creixement dels camps de conreu i pastures, sinó també per a la mateixa presència humana, alertada contínuament per epidèmies. A partir dels segles XVIII i XIX, aquesta mateixa disjuntiva va esdevenir un avantatge geogràfic per al seu desenvolupament industrial. D'aquesta manera, durant l'últim terç del segle XVIII, els barris del Poblenou - les zones conegudes com la Granota i el Joncar - i la Llacuna foren ocupats per les primeres indústries manufactureres de teixits de cotó (fàbriques d'estampats i prats d'indianes)¹¹.

Així doncs, la façana marítima de Barcelona i en concret Sant Martí del Provençals van esdevenir en un territori estratègic per cobrir les necessitats d'expansió i congestió de la ciutat de Barcelona, tot donant cabuda a una massa de població industrial i a una indústria necessitada d'espais lliures. Els avantatges que ofería Sant Martí per a l'establiment de les noves indústries eren diversos: aigua abundant, terrenys barats, absència d'un impost per a la construcció d'indústries i bona comunicació amb Barcelona, com també la proximitat al port i el pas d'una xarxa incipient de comunicacions ferro- viàries (Mataró i Granollers) que facilitava l'arribada de primeres matèries (cotó i carbó). A canvi, la instal·lació de les fàbriques va desplegar un seguit d'efectes positius sobre la zona. La utilització de l'aigua per part de les calderes de vapor provocà el dessecament, el sanejament i l'ampliació del sòl, amb la qual cosa es posà fi a les febres intermitents que el feien poc habitable.

Les necessitats de la incipient indústria van accelerar el procés de creixement demogràfic de Sant Martí i la consegüent construcció de nous habitatges per als obrers prop de les fàbriques. La industrialització no tan sols comportà la urbanització d'un medi rural, sinó que també canvià el substrat social de l'antic Sant Martí. A poc a poc, els agricultors, els pescadors, els caçadors i els ramaders van anar sent rellevats per un nou grup social: la classe obrera. Sant Martí es convertí en un veritable complex de

---

¹⁰ Ídem. Pàg. 20.

¹¹ Ídem. Pàg. 20-21.

fàbriques, tallers i magatzems que oferia feina no tan sols als habitants del poble, sinó també a molts treballadors de Barcelona i la rodalia¹².

Plànol de Sant Martí de Provençals de Pere Falques de l'any 1887. Font: AHCB.
En vermell la zona intervinguda i el seu entorn més immediat.

L'any 1897, Sant Martí s'annexionà a Barcelona. Les successives versions i intents d'aprovació del projecte urbanístic van fracassar fins l'any 1925, data de la real ordre que donava conformitat a les modificacions d'eixample de Sants, les Corts, Sant Andreu i Sant Martí.

Al segle XX, i especialment des de la Primera Guerra Mundial, la indústria del Poblenou es diversificà sense abandonar els sectors productius bàsics com el tèxtil a pesar del seu estancament. La incorporació de l'electricitat com a nova font d'energia, va facilitar la incorporació de sectors com el del metall. S'establiren a Poblenou fàbriques metal·lúrgiques com Can Torras (es consagra amb les obres de l'Exposició Universal de 1888 i es construeix una nova factoria el 1899-1900); d'automòbils com Hispano Suïssa instal·lada a la Sagrera el 1904, Ford instal·lada a l'av. Icària el 1923, o General Motors (1932); fàbriques del sector alimentari com La Siberia (1920), Letona (1925), Indústries Frigoríficas de la Alimentación, SA, més coneguda per la seva marca comercial Frigo (1928); químiques com Foret (1890), Colores Hispània (1923), i d'arts gràfiques i paper, entre les quals destaca la fàbrica Godó. El Poblenou que era la concentració industrial més important d'Espanya començà a ser conegut com el "Manchester català". Sant Martí tenia 553 empreses el 1904 que passaren a 1.261 l'any 1933¹³.

¹² Ídem. Pàg. 22.

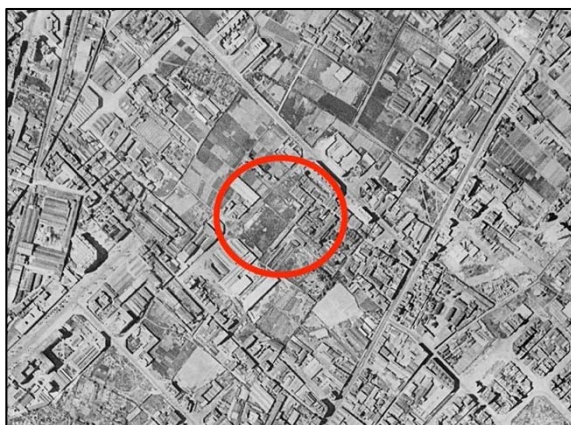
¹³ ALBERCH, 2000.

Plànol elaborat per El Globus Vermell sobre el patrimoni industrial de Poblenou. El número 60 fa referència la fàbrica Frigo i el 61 al complex fabril de can Ricart¹⁴

L'àmbit del present projecte se centra bàsicament en l'antic edifici industrial de Productos Frigo, SA¹⁵, un edifici inclòs dins del Catàleg de Patrimoni amb qualificació B, de manera que és considerat un Bé Cultural d'Interès Local. El seu número d'identificador és el 3271. Va ser construït l'any 1959 per l'arquitecte Joaquim Romaguera Llach.

Fins el moment es tractava d'una zona de conreu situada a tocar del complex fabril de Can Ricart.

(Ortofoto històrica 1956)¹⁶

¹⁴ Veure tríptic íntegre a https://elglobusvermell.org/wp-content/uploads/2019/03/poblenou-industrial_cat_web.pdf [data consulta 7/01/2021]

¹⁵ Portal d'Informació Urbanística de Barcelona (<https://ajuntament.barcelona.cat/informaciourbanistica/cerca/ca/tematic/1/fitxa/3271/--/--/cp/>) [data consulta 14/12/2020]

¹⁶ Documentació extreta de geoportalcartografia.amb.com full 421-01-03-1956 <https://geoportalcartografia.amb.com/AppGeoportalCartografia2/?locale=ca&Categoria=VolsHistorics&Producte=10> [data consulta 14/12/2020]

A finals dels anys 50 ja es documenta la construcció de les fàbriques i al llarg del segle XX les diverses ampliacions que va patir.

(Ortofotos històriques 1965 i 1981)¹⁷

Fotografia de Frigoríficas de la Alimentación, SA, (Frigo) l'any 1970. Font: AHPN

Es tracta d'un complex industrial que ocupa una illa sencera de l'Eixample de Cerdà i que està format per diversos edificis que estan disposats al voltant d'un pati central. L'edifici que més destaca és el que hi ha al xamfrà entre els carrers del Perú i de Bilbao, el qual disposa d'un cos molt diferenciat, amb planta baixa i dues plantes pis amb una façana d'estuc de color clar amb línies que marquen carreus, que es troba flanquejat per dues ales laterals de planta baixa i pis, resoltes amb maó vist. L'edifici està ubicat sobre un sòcol de pedra que incorpora el propi accés a l'edifici, elevat respecte el carrer, fet que n'emfatitza el caràcter representatiu. Cal ressenyar la solució d'accés al pati interior de les edificacions flanquejat a banda esquerra per una de les ales laterals de l'edifici

¹⁷ Documentació extreta de geoportalcartografia.amb.com full 421-01-03-1965 i 421-01-03-1981 <https://geoportalcartografia.amb.cat/AppGeoportalCartografia2/?locale=ca&Categoria=VolsHistorics&Producte=10> [data consulta 14/12/2020]

principal, i a banda dreta per un petit cos, que, malgrat haver estat construït posteriorment, utilitza el mateix llenguatge formal.

Ortofoto de la fàbrica de l'ant 1992 on s'observa la seva màxima extensió¹⁸

4.2 Intervencions prèvies.

Les millores urbanístiques portades a terme els darrers anys al barri de Poble Nou han comportat un augment de les intervencions arqueològiques en la zona aportant així noves dades importants sobre el desenvolupament històric d'aquest sector barceloní.

L'àmbit d'actuació d'aquest projecte es troba a tocar del recinte de Can Ricart, on es té constància de la presència de nombroses restes arqueològiques de diferents períodes històrics¹⁹.

La fàbrica de Can Ricart del Poble Nou és un dels establiments industrials singulars de l'antic municipi de Sant Martí que, des del seu inici, es va especialitzar en la producció tèxtil, igual com la majoria de complexos industrials del Poble Nou. Els seus inicis es troben documentats amb l'adquisició d'uns terrenys, aleshores agrícoles, per part del cotoner Jaume Ricart i Guitart l'any 1853. Aquell mateix any, l'arquitecte Josep Oriol Bernadet va signar l'alçat del nucli inicial de la fàbrica dels Ricart.

¹⁸ Documentació extreta de geoportalcartografia.amb.com full 421-01-03-1992 <https://geoportalcartografia.amb.cat/AppGeoportalCartografia2/?locale=ca&Categoria=VolsHistorics&Producte=10> [data consulta 14/12/2020]

¹⁹ Portal d'Informació Urbanística de Barcelona (<https://ajuntament.barcelona.cat/informaciourbanistica/cerca/ca/fitxa/3293/--/cp/>) [data consulta 14/12/2020]

Sorpren la localització de la fàbrica, que aprofitava l'aigua de la sèquia Madriguera, però mantenia les naus allunyades de la carretera de Mataró, per bé que els terrenys adquirits arribaven fins aquesta via. L'espai entre les naus i la carretera va ser aprofitat per a construir-hi la residència de la família Ricart, que tenia accés directe a la fàbrica a través d'un passatge inicialment anomenat "dels Ricart" i posteriorment anomenat "del Marquès de Santa Isabel", que era el títol nobiliari que posseïa la família.

La fàbrica dels Ricart del Poblenou era una peça important del conjunt productiu de la família, que posseïa també fàbriques a Manresa i al Raval de Barcelona.

La fàbrica va anar creixent i es va anar transformant per tal d'adaptar-se a l'evolució dels diferents processos industrials que ha anat aollint al seu interior pràcticament fins avui dia.

Actualment s'hi accedeix mitjançant un carrer interior, que estructura un seguit de placetes i petits passatges que permeten l'entrada als diferents volums edificats.

Les construccions són molt variades i de gran senzillesa formal, presenten diverses alçades, que van des d'una sola planta fins a planta baixa i dues plantes pis, i estan realitzades a base de maó revestit d'estuc. Destaquen dos elements principals: la torre del rellotge, de secció quadrada i amb reminiscències neoromàniques, i la xemeneia d'obra vista.

El Govern de la Generalitat va acordar el 22 d'abril de 2008 (Acord de Govern GOV/69/2008) declarar Bé Cultural d'Interès Nacional, en la categoria de conjunt històric, una agrupació d'edificis del recinte fabril de Can Ricart i en va delimitar el seu entorn de protecció (DOGC, 5128, del 09/05/2008)²⁰

La primera intervenció al conjunt industrial de Can Ricart es va portar a terme l'any 2009 amb la realització de 16 cales repartides pels patis i les naus que formen part de la futura Seu de la Casa de les Llengües. La intervenció va permetre documentar diferents moments d'ocupació en l'època romana, moderna i contemporània.

En primer lloc, cal esmentar la presència de ceràmica ibera (comuna i àmfora) que ens remet als segles II-I aC, tot i que al no estar associada a cap tipus d'estructura no aportà més informació.

D'època romana, donades les limitacions de les rases la informació donada seria hipotètica. Ara bé, les estructures documentades semblarien indicar la presència d'una vil·la i d'un abocador. Cal destacar, a més del murs, la troballa de restes d'estucs, d'un maó de columna de quart de cercle, i mitja canya d'opus signinum. Pels materials documentats semblaria que la vil·la s'amortitzaria a l'entorn dels segles IV-V dC. D'època moderna únicament es van identificar abocaments amb una cronologia àmplia, que anaven el segle XVI i el segle XVIII.

D'època contemporània destaca, en un estat de conservació prou bo, la fàbrica d'acabats tèxtils i d'estampació de Can Ricart, construïda a partir d'un projecte de 1853 de l'arquitecte Josep Oriol Bernadet, que va anar creixent i evolucionant segons les necessitats de cada època. La ubicació de l'establiment fabril responia a tot un seguit d'elements: la proximitat a Barcelona i el seu port, el preu més econòmic del terreny i, sobretot, l'abundància d'aigua, ja que la fàbrica dels Ricart de Sant Martí de Provençals es va destinar originàriament als acabats tèxtils (blanqueig, tints, estampats...). Relacionades amb aquesta important utilització de l'aigua hi ha tot un seguit d'estructures i canalitzacions que apareixen al llarg de tot el solar i que conformen el complex sistema hidràulic que necessitava una fàbrica de vapor²¹.

L'any 2010 es va portar a terme diversos treballs al recinte fabril de Can Ricart, concretament a l'espai conegut com Hangar, van consistir, en primer lloc, en la documentació de les estructures que s'havien d'enderrocar, així com de les façanes. En

²⁰ <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=34819>

²¹ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3163> [data consulta 14/12/2020]

segon lloc, es va dur a terme un control arqueològic dels rebaixos del nivell de circulació actual, d'entre 40 i 60 cm de profunditat. També es va fer el control de l'obertura d'un soterrani a la nau 2. Totes aquestes actuacions van permetre conèixer millor l'evolució de l'edifici que s'inicia l'any 1866 quan es construeix la casa del porter i, posteriorment, entre finals del segle XIX i inicis del segle XX quan es construeixen les naus 2 i 3. Cal esmentar el fet que es van detectar alguns fragments de ceràmica romana rodada²².

La intervenció arqueològica de l'any 2011 estigué relacionada amb l'execució d'obra del projecte de construcció de la nova seu de la Casa de les Llengües al recinte de Can Ricart.

Arran de la intervenció i a banda de les restes pròpiament relacionades amb la fàbrica, es documentaren un seguit d'estructures de cronologia romana molt arrasades; una estructura circular de 6 m. de diàmetre i la cantonada d'una edificació de planta rectangular.

Per sobre aquestes restes es documentà un nivell de terraplenament on es recuperà material ceràmic d'època medieval i moderna a banda de diverses rases orientades nord-sud, segurament vinculades a tasques agrícoles i un pou. Finalment es documentaren les restes pertanyents a la fàbrica de Can Ricart. El projecte constructiu de Josep Oriol Bernadet contemplà edificar una fàbrica de planta en forma de "T" destinada al blanqueig, tint i aprest de teixits, orientant els edificis de manera que s'aprofités el màxim la llum del sol i tenint en compte la xarxa de sèquies existent, per tal d'aprofitar l'aigua, essencial en el procés de blanqueig i tenyit. La fase inicial de la fàbrica (1853-1860), presentava un llenguatge de tradició neoclàssica. La façana principal estava orientada al sud-oest, formada per quatre quadres amb dos quadres més disposades de manera perpendicular. Sembla que el sistema utilitzat als murs fou el paredat i el sistema de suport de les cobertes s va fer mitjançant encavallades de pont de fusta.

La segona fase (1860-1877), suposa el relleu de Bernadet per Josep Fontserè, que inicià un seguit d'ampliacions i reformes de les naus per tal de dotar-les d'un caire més fabril. Fontserè introduí el maó cuit per les parets i la utilització de columnes de fosa i encavallades metàl·liques. Fontserè es centrà en la construcció de la torre i d'un edifici exempt on s'instal·laren els corròns d'estampar.

La tercera fase correspon al moment de desenvolupament complet de Can Ricart, a partir de 1877. En aquesta fase es construïren dues noves quadres mantenint les mateixes característiques constructives que en l'etapa anterior. La quarta fase, 1907, suposà la instal·lació d'una nova caldera de vapor, la renovació del sistema energètic i la construcció d'una sèrie d'edificacions noves al sector oriental. També es possible que en aquest moment s'amortitzés el sistema de vies que permetia la circulació de vagonetes.

Cinquena fase, a partir del 1922, es construeixen noves edificacions annexes i es fan modificacions a l'interior de les naus degut a ala dinàmica encetada pels prioritaris de llogar naus a d'altres empreses²³.

El mateix 2011 es va realitzar una intervenció als carrers d'Emília Coranty, Marroc i d'Espronceda que posà al descobert algunes estructures relacionades amb el complex fabril de Can Ricart. Les estructures aparegudes foren bàsicament tres. En primer lloc, un col·lector de notables dimensions que segueix el traçat d'una sèquia anterior a la fàbrica, amb una cronologia de la segona meitat del segle XIX o inicis del segle XX. En segon lloc, un mur amb el seu fonament conservat en una alçada d'un metre aproximadament, el qual delimitaria un passadís d'entrada a la fàbrica amb una

²² <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3283> [data consulta 14/12/2020]

²³ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3450> [data consulta 14/12/2020]

cronologia de 1877-1907. Per últim, una petita claveguera documentada en el tall de l'excavació amb orientació nord-sud amb aquesta mateixa cronologia²⁴.

La intervenció arqueològica duta a terme l'any 2015 al carrer d'Emília Coranty també estava relacionada amb el projecte de construcció de la seu de la Casa de les Llengües. En aquesta ocasió les tasques arqueològiques van permetre documentar un nivell de rebliment d'època romana datat del segle IV dC i que va ser identificat en tota la superfície del solar. També van poder-se documentar alguns retalls del segle II o III dC. A banda, també va documentar-se un mur amortitzat al segle IV que devia indicar el marge o límit de la vil·la romana. També van documentar-se estructures associades als primers moments de construcció de la fàbrica ²⁵.

El mateix any es va realitzar una intervenció al carrer d'Emília Coranty, 5-9 motivada per les obres de rehabilitació parcial d'una de les naus de l'edifici del recinte de Can Ricart. Els treballs arqueològics van consistir en el seguiment arqueològic de l'excavació del fossat de l'ascensor (a la zona central SE), així com la retirada del nivell de circulació existent. Pel que fa a l'exterior, es va excavar una rasa de pas de la xarxa de fred i calor que arribava fins a l'interior de l'edifici, al seu extrem NE. També es va obrir una rasa de pas de telecomunicacions (que travessava el carrer Emília Coranty fins al mateix extrem NE de l'edifici) i una rasa per al pas d'un tub d'aigua antiincendis (que anava del carrer del Marroc fins al mateix punt NE de l'edifici).

A nivell general, l'estratigrafia localitzada durant l'excavació de la rasa exterior i del fossat de l'ascensor va permetre documentar un nivell de rebliment previ a la construcció de Can Ricart (a partir de 1853), que estaria vinculat a l'ús de l'espai com a zona de conreu (en època medieval i moderna). A la resta, per damunt d'aquest estrat es van localitzar un seguit de rebliments associats amb el moment de la construcció de la fàbrica i diferents rebliments associats amb el desmuntatge d'estructures anteriors del mateix edifici i a la pujada dels nivells de circulació²⁶.

---

²⁴ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3286> [data consulta 14/12/2020]

²⁵ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3800> [data consulta 14/12/2020]

²⁶ <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3799> [data consulta 14/12/2020]

5 MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ.

Els treballs arqueològics portats a terme a la parcel·la situada entre els carrers de Perú 84-102, Bilbao, 140-156 i Bolívia, 143-163 de Barcelona s'han d'emmarcar en el context de l'execució dels treballs de deconstrucció parcial del complex industrial situat a l'illa delimitada pels carrers de Perú, Bolívia i Bilbao i adequació del solar per a la posterior edificació. Posteriorment, es construiran tres edificis de nova planta amb quatre plantes soterrani.

El fet que la zona afectada es trobi situada en un indret d'interès arqueològic i alt valor històric ha donat peu a què es considerés necessari un control arqueològic preventiu en vistes a la possible aparició de restes i estructures, seguint el procediment establert per la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Així doncs, d'una manera resumida, podem dir que el lloc que ens ocupa té interès històric i arqueològic ja que:

1. Fàbrica Frigo SA. L'àmbit del present projecte se centra bàsicament en l'antic edifici industrial de Productos Frigo, SA, un edifici inclòs dins del Catàleg de Patrimoni amb qualificació B, de manera que és considerat un Bé Cultural d'Interès Local. El seu número d'identificador és el 3271. Va ser construït l'any 1959 per l'arquitecte Joaquim Romaguera Llach.
2. Can Ricart. L'àmbit d'actuació d'aquest projecte es troba a tocar del recinte de Can Ricart, on es té constància de la presència de nombroses restes arqueològiques de diferents períodes històrics.
3. La intervenció al Carrer de Bolívia, 180-184. Dins el conjunt industrial de Can Ricart. Va consistir en la realització de setze cales en els diversos patis i naus que formaven part del que s'anava a convertir en la seu de la Casa de les Llengües. La intervenció va permetre posar de manifest diversos moments d'ocupació amb cronologies d'època romana, moderna i contemporània.
4. La intervenció arqueològica duta a terme al carrer d'Emília Coranty també estava relacionada amb el projecte de construcció de la seu de la Casa de les Llengües. En aquesta ocasió, es van documentar diverses restes relacionades amb l'ocupació de vil·la romana i diverses estructures associades als primers moments de construcció de la fàbrica.

6 METODOLOGIA.

Per aconseguir els objectius marcats és necessari adoptar una metodologia sistemàtica i que se'ls adequi. En relació amb la metodologia de registre, la seqüència estratigràfica s'estableix amb el propòsit d'entendre la formació, delimitació, estructuració i ordre de deposició dels diferents estrats. De la mateixa manera, ajuda a interpretar els diversos processos sedimentaris i postdeposicionals que s'han anat produint al llarg del temps a la zona afectada. Sota aquestes premisses, s'ha establert un registre detallat dels diferents estrats que configuren la zona intervinguda utilitzant per a fer-ho el sistema d'Unitats Estratigràfiques (UE), que es pot seguir a E.C. HARRIS i A. CARANDINI²⁷, sistema acceptat àmpliament i secundat a Catalunya des de fa tres dècades (TRÓCOLI, SOSPEDRA, 1992).

Aquest mètode permet analitzar de forma individualitzada cadascuna de les incidències que afecten la seqüència estratigràfica. La caracterització de les diferents unitats estratigràfiques es detalla en una fitxa. Aquí s'hi registren tots els paràmetres que permeten la seva correcta identificació i descripció, així com també la seva relació física respecte a la resta de les unitats estratigràfiques del jaciment.

Així doncs, el mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, en dibuixar les plantes parcials on s'acoten tots els nivells físics extrets i en la fotografia de les UE. Per tal d'homogeneïtzar els registres de les diverses intervencions arqueològiques s'utilitza un sistema de base de dades interrelacionades basat en el programa Access de Microsoft, on s'inclou a cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

Paral·lelament a aquesta tasca es va configurar la documentació planimètrica general (escala 1:20), topogràfica i fotogràfica del jaciment.

El material arqueològic recuperat es va codificar segons els següents criteris, 008 (número de la intervenció arqueològica) – 20 (any del permís) – núm. de UE (Unitat Estratigràfica) – núm. d'inventari (número de diferenciació de les peces més significatives). En aquest cas la parcel·la es va dividir sector de manera que es van establir les UEs 300... a Sector A, Ues 100 Sector B, UEs 200 al Sector C i UEs 400 al Sector D. La UE1000 respon als fang d'ela llacuna neolítica que s'estén per tot el solar.

També es van recollir mostres de sediments dels estrats antròpics així com de diversos punts dels fangs de la llacuna neolítica UE1000 per tal de poder continuar amb els estudis paleoambientals relacionats amb l'entorn de Can Ricart dins del marc del projecte PaleoBàrcino a càrrec del Dr. Santiago Riera.

Les cotes han estat establertes en metres sobre el nivell del mar (m snm).

Quant al mètode d'intervenció immediata durant els treballs de control que s'han realitzat, hem seguit el de la verificació visual directa simultània als treballs d'extracció de terres de fins a un total de 3 màquines giratòries, amb

---

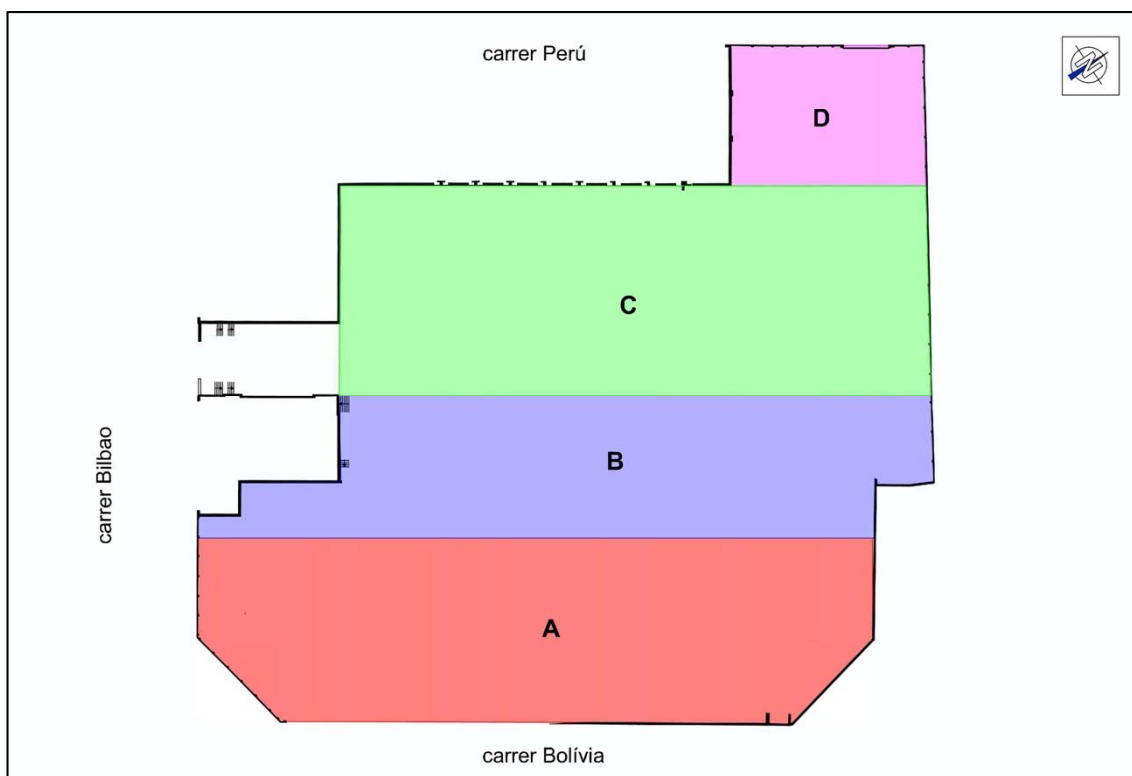
²⁷ HARRIS, 1991 i CARANDINI, 1997.

l'objectiu d'actuar davant de qualsevol indicatiu d'estructura arqueològica, reconeguda generalment per l'aparició de material aliè al substrat (pedres, ceràmica, ossos, carbons, etc.) i/o canvis en la coloració del sediment extret.

7 DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

Els treballs arqueològics portats a terme en la present intervenció s'han de relacionar amb l'execució dels treballs de deconstrucció parcial del complex industrial situat a l'illa delimitada pels carrers de Perú, Bolívia i Bilbao i l'adequació del solar per a la posterior edificació. Al l'aixecament de tres edificis de nova planta amb quatre plantes soterrani.

Per tal de facilitar els treballs de documentació es va dividir la parcel·la existent en quatre grans sectors.

Plànol amb sectors establerts

Caldria destacar que en aquest solar intervingut es van documentar nombroses restes relacionades amb els edificis enderrocats, bàsicament fonamentacions de formigó i dipòsits, els quals afectaven de manera sistemàtica tota l'estratigrafia existent.

SECTOR A

Localitzat en l'extrem més occidental de la parcel·la a tocar del carrer Bolívia, i per tant, en la zona més pròxima del complex fabril de can Ricart i de la vil·la romana, es va portar a terme el rebaix del sector A.

Cal destacar que el subsòl d'aquest sector es trobava força alterat per les construccions contemporànies. La presència d'un edifici amb soterrani i una depuradora van afectar de manera substancial el subsòl existent. Així doncs, en el moment de construir aquest edifici en els anys 60 es portà a terme un important rebaix del sòl fet que ha comportat que en aquesta zona no s'hagin pogut documentar evidències antròpiques anteriors a l'actualitat.

En el moment de la present intervenció es va documentar un nivell d'argiles vermelles disgregades d'època contemporània a una cota de 0,50 metres snm, la UE300, que s'estenia per tot aquest àmbit.

Aquestes cobrien un nivell de fangs negres relacionats amb la presència d'una llacuna datada en època neolítica en aquesta zona més pròxima a can Ricart, la UE1000. Es tractarien d'unes argiles molt depurades de color gris fosc / negre fruit de la deposició lenta d'espais de maresma amb presència de gasteròpodes i alguns carbons.

Vista general sector A amb els fangs de la llacuna UE1000.

En la zona sud d'aquest sector A es va realitzar un sondatge per tal de veure les profunditats que assolien els pilots de formigó existents i relacionats amb l'antic edifici. Aquest rebaix d'uns 4 metres de potència va permetre documentar que els fangs de la llacuna s'iniciaven a unes cotes d'entre 0,30 i 0,00 metres snm i arribaven fins a una cota inferior de -3,50 metres snm. A partir d'aquesta cota ja es va documentar un nivell d'argiles grogues amb carbonats datades en el terciari, UE1001. També cal destacar que a una cota de -1,50 metres snm es localitzà el nivell freàtic.

En el decurs de la demolició del mur de formigó de la façana de l'edifici esmentat, que donava al carrer Bolívia, només es van poder documentar evidències d'època contemporània amb la presència del nivell d'argiles contemporànies UE300, així com alguns serveis i el col·lector de sortida de l'edifici amb el carrer. Per sota d'aquest ja es van localitzar els fangs de llacuna UE1000. Aquestes argiles es localitzaven en tot el tall des d'una cota de 4,50 metres snm fins a la cota -0,50 metres on es van documentar els fangs neolítics.

Fangs de
llacuna
UE1000

Argiles grogues
terciàries
UE1001

SECTOR B

Localitzat en la part central de la parcel·la entre els sectors A i C. Aquesta zona es trobava menys afectada per la dinàmica constructiva d'època contemporània que l'esmentada anteriorment ja que en el complex industrial de fàbrica Frigo era una zona de pati. Tot i que es van documentar alguns dipòsits i fonamentacions de formigó aquests estructures es localitzaven de manera més aïllada i concentrades bàsicament als extrems nord i sud del sector.

Així doncs, els treballs de rebaix en aquest àmbit ens van permetre documentar una seqüència estratigràfica relacionada amb l'ocupació d'aquesta zona des de l'actualitat fins a la formació de la llacuna neolítica. En els nivells superiors es va documentar un importat nivell de terres format per aportacions d'època contemporània, UE100, al voltant de 1,60 metres de potència. Aquest estrat tenia una cota inicial a nivell de carrer en torn dels 4,20 metres snm.

Vista general sector B

El seu rebaix va permetre documentar la presència d'un estrat de composició argil·lossorrenca i compacte de color gris fosc, la UE101. Presentava restes de material constructiu, carbons i fauna juntament amb alguns fragments de ceràmica datada a la primera meitat al segle XX (ceràmica Pickman²⁸ i pisa blanca depurada). Aquest tenia una potència d'entre 0,20-0,30 metres amb una cota superior al voltant dels 2,60 metres snm. Cal destacar que en la en la part central d'aquest sector B es van documentar algunes fustes clavades en aquests nivells possiblement relacionades amb el sòl agrícola de la zona anterior a l'expansió fabril del barri.

Anterior ja seria un nivell d'argiles de color marró compactes, la UE102. Aquest tenia una potència d'uns 30 cm amb una cota superior al voltant de 2,30 metres snm. En aquest cas es van poder documentar restes de carbons i fragments ceràmics adscrits a la segona meitat del segle XVII (blava catalana, vidriades...)

La seva exhumació va deixar al descobert un nivell de llims de color groguenc, la UE103. En aquest cas es tractaven d'uns llims força nets i compactes d'uns 20 cm de potència i amb una cota superior al voltant dels 1,98 metres snm. Es van documentar diversos fragments de ceràmica verd i manganès i vidriades que ens vam permetre acotar-lo a un context cronològic del segle XIV.

Per sota es va localitzar un nivell de llims vermells fruit de la sedimentació lenta i lligats a la formació de rieres i torrents de la zona provinents de la serralada de Collserola, era la UE104. Aquest nivell d'uns 30 cm de formació natural estaria directament relacionada amb el torrent Guineu provinent de la zona del turó de la Rovira. La cota superior es va localitzar al voltant del 1,76 metres snm.

Aquests llims de torrentera cobrien un importat nivell d'argiles marrons molt compactes, la UE105. Aquestes, com la resta dels estrats esmentats anteriorment, s'estenien per tot el sector B però no es van excavar en la seva totalitat ja que la cota assolida per l'obra en alguns punts no ho requeria. Així doncs, podríem dir que es tractaven d'unes argiles també fruit de la deposició lenta, molt netes i amb presència de gasteròpodes i carbons. En els punts en què es va poder excavar en la seva totalitat tenia una potència de fins a 1,20 metres i la cota superior la trobaríem al voltant dels 1,30 metres snm. En aquest cas cal destacar la presència molt esporàdica de material romà fet que ens permetria acotar-les a aquest període.

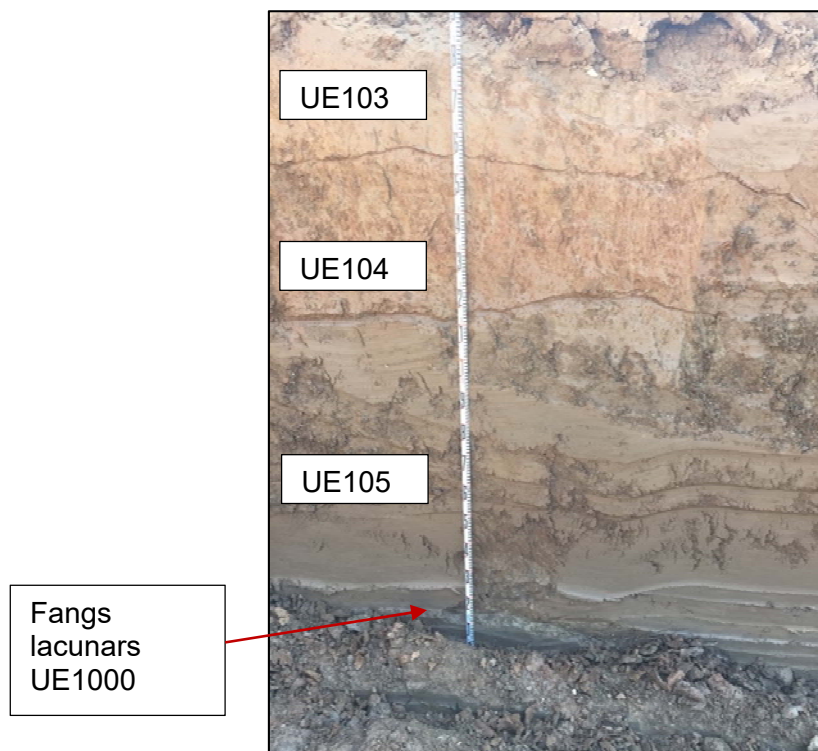
²⁸ Es va documentar un fragment de ceràmica Pickman la qual presenta restes del segell estampat. Pot tractar-se del segell N° 44 o 48. Es tracta d'un estampat format per la imatge de l'àncora, inscrita en un semicercle i al seu torn en un cercle complet amb la llegenda "Pickman S.A. SEVILLA / CARTOIXA". El model és molt similar, al N° 44 l'àncora presenta les extremitats molt corbes. En aquest cas al faltar el tram del dibuix no s'ha pogut matisar. En funció d'un o altre daten 1900-1965 (n°44) o 1900-1930 (n°48). <http://www.museosdeandalucia.es/web/museodeartescostumbrespobularesdesevilla/catalogo-de-sellos> [data consulta: 11/12/2020]

Tall estratigràfic sector B amb UEs de dalt a baix: 101, 102 , 103, 104 i 105

En els punts on el rebaix fou més important es va assolir la cota dels fang de la llacuna UE1000. Aquest es trobaven coberts per les argiles esmentades anteriorment UE105 de manera que tot sembla indicar que en època romana hi hauria hagut una important colmatació d'aquesta zona de la llacuna. En aquest sector els fangs lacunars es van començar a documentar a una cota de 0,26 metres snm.

Cal destacar que en el decurs dels rebaixos d'aquest sector B es van documentar filtracions contemporànies importants en el subsòl existent. Aquest fet va comportar que aquestes zones no es pogués documentar la seqüència estratigràfica degudament ja els sediments havien adoptat una coloració verdosa i desprenien una forta olor a dissolvent.

Tall estratigràfic amb llims s. XIV UE103, llims de riera UE104, argiles UE105 i fangs de llacuna UE1000

SECTOR C

Localitzat en l'extrem oriental de la parcel·la entre el sector B i l'edifici de l'antiga fàbrica Frigo situat al carrer Perú. En aquest cas els rebaixos del subsòl no foren tan importants com en la resta del solar ja que la cota marcada per l'obra no requeria assolir cotes tant profundes.

Així doncs, a grans trets podríem dir que aquest espais presentava diversos fonaments relacionats amb els edificis existents així com nombrosos dipòsits relacionats amb l'activitat de la fàbrica. Això va comportar que el subsòl d'aquesta zona es trobés alterat per aquestes construccions. Amb tot però, es van poder documentar diversos punts amb seqüència estratigràfica que aniria des del segle XIX fins possiblement època romana.

Vista general sector C

La dinàmica estratigràfica d'aquest sector era la mateixa que la ja esmentada en el sector B, tot que en aquest cas al no baixar tant únicament es pogué documentar la presència de la llacuna neolítica UE1000 en un únic punt, però prop significatiu per acabar d'acotar la seva extensió.

Així doncs, tindríem que per sota dels nivells contemporanis UE200 es va documentar el nivell datat a finals segle XIX inicis s. XX, en aquest cas la UE201. De composició argil·lossorrenca i compacte de color gris fosc restes de material constructiu, carbons, fauna i alguns fragments de ceràmica (vidriades, porcellana, pisa blanca depurada, comuna). Aquest tenia una potència d'uns 30 cm amb una cota superior al voltant de 2,70 metres snm.

Aquests sediments contemporanis cobrien la UE202. Aquest nivell d'argiles de color marró compactes tenien potència d'uns 25 cm amb una cota superior al voltant de 2,40 metres snm i també s'havien de relacionar amb l'esmentada anteriorment ocupació del sòl acotada a la segona meitat del segle XVII. La seva excavació ens va permetre documentar la presència de carbons juntament amb diversos fragments de ceràmica blava de catalana, vidriades, comunes... que acotarien l'estrat a un context cronològic de la segona meitat del segle XVII.

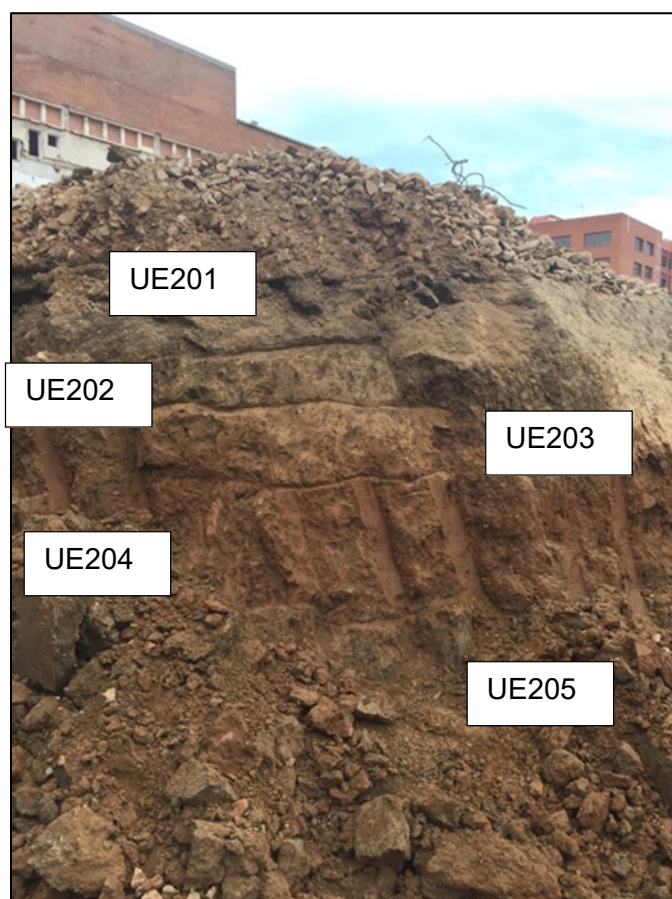
Anterior ja seria el nivell de llims grocs UE203. En aquest cas, el sediment tenia una potència d'uns 30 cm amb una cota superior al voltant dels 2,15 metres snm. Es van

documentar restes antropològiques així com diversos fragments de ceràmica vidriada melada i alguns verds i manganesos que situarien la formació de l'estrat en època baix medieval.

Per sota es va localitzar el nivell de llims vermells fruit de la sedimentació lenta i lligats a la formació de riera / torrents, era la UE204. Aquest nivell formació natural tenia una potència d'uns 50 cm. La cota superior es va localitzar al voltant del 1,90 metres snm.

Aquests llims de riera també cobrien l'importat nivell d'argiles marrons molt compactes, la UE205. A diferència del sector B en aquest cas aquestes argiles no es van rebaixar en la seva totalitat ja que no ho requerien els treballs motivats per l'obra. La cota superior es va localitzar al voltant de 1,35 metres snm. Tot i que molt esporàdica es van documentar alguns fragments de ceràmica romana molt rodats, però significatius en el sentit que permetien relacionar dites argiles amb aquest context romà de can Ricart.

En els casos puntuals en què el desmuntatges de fonamentacions i dipòsits van comportar una major excavació del subsòl es pogué documentar la potència total de l'estrat amb un màxim d'1,10 metres. Així doncs, en aquest sector es mantenia la mateixa dinàmica estratigràfica que en la resta del solar ja que aquests també cobrien els fangs de llacuna UE1000 que en aquest sector es van documentar a una cota de 0,25 metres snm.

Tall estratigràfic nivell s. XIX UE201, argiles s. XVII, amb llims s. XIV UE203, llims de riera UE204, argiles UE205

SECTOR D

Aquest sector es localitzaria just a l'entrada del solar pel carrer Perú. La dinàmica documentada en el subsòl d'aquest sector aniria en concordança amb ja esmentada i en els altres sectors del solar.

Vista general sector D

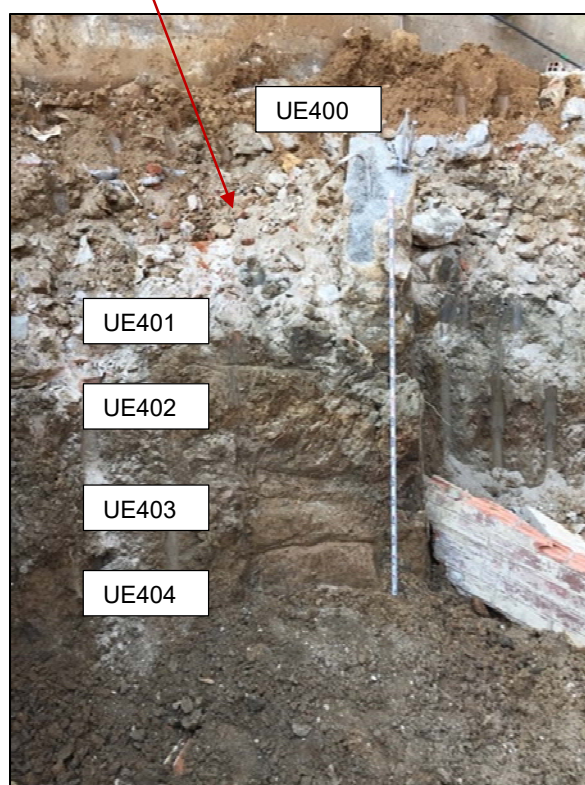
En les cotes superiors es va documentar un important nivell de terres aportades d'època contemporània, la UE UE400, d'uns 1,70 metres amb una cota superior localitzada a 4,70 metres snm. Aquestes cobrien l'estrat del segle XIX UE401 que en aquest sector tenia una potència de 30 cm amb una cota superior al voltant dels 3 metres snm.

Anterior seria la UE402. Compost per argiles de color marró i compactes la seva excavació va permetre documentar restes de carbons i alguns fragments de ceràmica vidriada i blava catalana. En aquest cas tenia una potència d'uns 0,60 metres essent la seva cota superior 2,70 metres snm. Com en el cas de les UEs102 i 202 tindria una cronologia de la segona meitat del segle XVII.

Aquestes argiles cobrien un nivell de llims molt nets de color groguenc d'uns 0,35 cm de potència, la UE403. En aquest cas en la neteja del tall es van documentar restes de ceràmica que per la seva tipologia hauríem d'escriure al segle XIV. La cota superior de l'estat es va documentar a 2,10 metres snm.

La UE404 es va documentar per sota. Composta per llims vermells molt nets fruit de la deposició lenta dels sediments aportats pel torrent aquest estrat tenia una potència en aquest sector de 30 cm localitzant-se la seva cota superior a una cota de 1,75 metres snm.

Finalment en les cotes inferiors del rebaix es va documentar la presència de les argiles marrons UE405. En aquest cas l'estrat no fou gairebé excavat però per les característiques que presentava es tractava de les mateixes argiles ja documentades en els sectors B i C. En aquest cas la cota superior es va localitzar a una cota de 1,45 metres snm.

Tall estratigràfic secor D amb UEs 400, 401, 402, 403 i 404.

8 CONCLUSIONS.

Les tasques de control preventiu realitzades a la parcel·la del carrer Perú, 84-102/ carrer de Bilbao, 140-156/ carrer de Bolívia, 143-163 de Barcelona ens van permetre obtenir noves dades sobre l'evolució històrica i geomorfològica que va patir aquest sector de la ciutat des d'època prehistòrica fins a l'actualitat.

Així doncs, es van poder documentar diverses fases d'ocupació des d'època romana fins a l'actualitat. Cal destacar, però, que la majoria de les restes formaven part de les activitats humanes d'època contemporània (estructures de formigó i terres aportades). En la seva majoria s'haurien de relacionar amb la presència en aquesta parcel·la de l'antiga fàbrica Frigo i posteriorment Farggi vinculades amb l'alimentació, aquesta es van aixecar a partir dels anys 60 sobre una zona encara d'ús agrícola. Es van documentar diverses aportacions de terres relacionades amb aquesta.

Els treballs realitzats també ens van permetre localitzar algunes restes relacionades amb l'ocupació d'aquest espai anterior a la construcció de la fàbrica com seria l'estrat de caire agrícola datat entre el segle XIX-primer meitat de l segle XX (UE101, UE201 i UE401). Tot i la proximitat amb el conjunt fabril de can Ricart en la present intervenció no es van localitzar evidències constructives relacionades amb la fàbrica. Als plànols antics i a les fotografies aèries ja es pot observar que fins el moment de la construcció de la Frigo aquests terrenys es mantingueren com a zona de conreu.

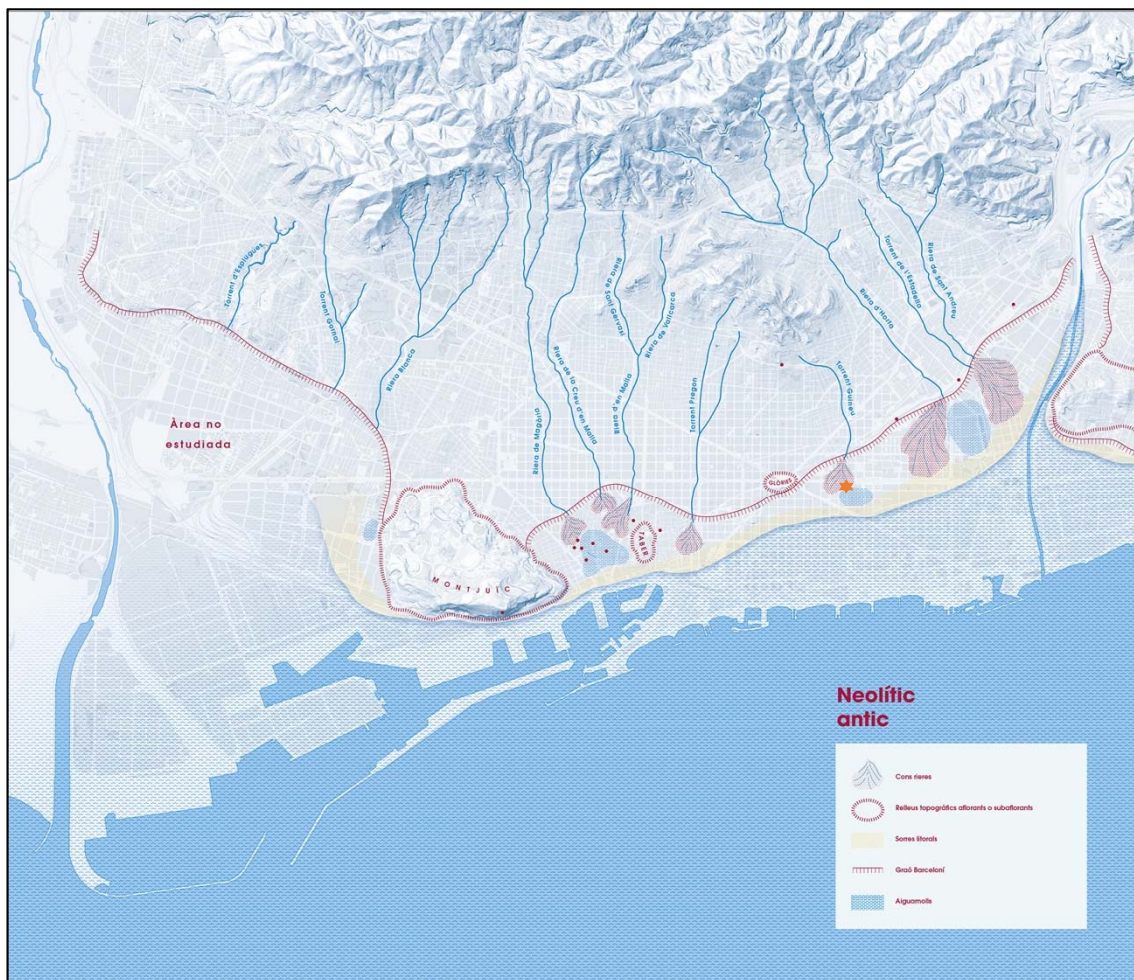
També es van documentar nivells agrícoles del segle XVII i XIV però sense estructures associades a aquests períodes. Per la seva morfologia s'hauria de vincular a antics usos agrícoles com la composició del sediment, l'evidència de bioturbacions i de matèria orgànica. Estaríem, per tant, en un territori ocupat per àmplies extensions de conreu i que van caracteritzar durant segles aquestes zones de Sant Martí dels Provençals. En el cas dels nivells moderns (UE102, UE202, UE402) i baix medievals (UE103, UE203 i UE403). Aquest mateix nivell també es van documentar en diversos punts de can Ricart de manera que es mantindria la mateixa dinàmica estratigràfica.

Quan a la presència de llims vinculats a la deposició sedimentaria de rieres i torrents (UE104, UE204, UE404) s'haurien de vincular amb del torrent Guineu localitzat en terrenys pròxims a la present parcel·la entre el carrer Bilbao i Rambla Guipúscoa i els cons de rieres associats a aquest. En aquest cas, tot i no disposar de material ceràmic que ens el permeti datar des del punt de vista estratigràfic hauríem de situar aquest nivell de formació natural entre època romana i baix medieval.

La zona que ens ocupa es trobaria a tocar de la vil·la romana de can Ricart. Els treballs portats a terme en la present intervenció no ens han permès, però, localitzar cap resta relacionada amb aquesta ocupació romana. D'aquesta època romana serien les argiles compactes de color marró fosc i de sedimentació lenta que s'estenen per tot el solar (UE105, UE205, UE405), el material documentat fou molt escàs de manera que no es va poder acotar més cronològicament. Aquestes argiles reblirien la zona ocupada per la llacuna neolítica UE1000. Les característiques que presenten aquestes argiles podrien ser indicatiu de tronar-nos encara en una zona vinculada a ambients humits i per tant menys propícies per l'hàbitat tot i que interessants a nivell de sòl i cultiu.

Finalment cal esmentar que amb tots els rebaixos realitzats es va poder acabar d'acotar l'espai ocupat per la llacuna documentada al neolític antic UE1000 i ja documentada en la zona de can Ricart. Tot i que a nivell d'ocupacions humanes no es van poder documentar cap resta prehistòrica a nivell geomorfològic aquestes resultaren ser molt interessants i significatives per que fa a estudi paleoambiental de la ciutat de Barcelona.

Plànol evolució geomorfològica litoral barceloní. Elaboració de la proposta dr. Santiago Riera. Marcada amb una estrella la posició de la present intervenció.

9 BIBLIOGRAFIA I NETGRAFIA.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Urbanisme de Barcelona*.
<http://www.bcn.es/urbanisme/>

ALBERCH I FUGUERAS, R. (Dir). 2000. Els Barris de Barcelona. Enciclopèdia Catalana. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

AMADES, J. 1989. *Històries i llegendes de Barcelona*. Vol. II. Ed. 62. Barcelona.

BELTRÁN DE HEREDIA, J.; MIRÓ ALAIX, N. 2010. "El comerç de ceràmica a Barcelona als segles XVI-XVII: Itàlia, França, Portugal, els tallers del Rin i Xina". *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 6. Museu d'Història de Barcelona. Institut de Cultura. Barcelona. Pàg. 14-91.

BOSOM, N.; MARTÍN, O.; SINTES, M. 2005. *Guia de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí*. Arxiu Municipal i Districte de Sant Martí. Ajuntament de Barcelona

CARANDINI, A. 1997. *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.

CARTA ARQUEOLÒGICA DE BARCELONA. <http://cartaarqueologica.bcn.cat>

CIRICI, A. 1985. *Barcelona Pam a Pam*. Ed. Teide. Barcelona.

DA. 1984. Gran Geografia Comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat vol. VIII. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

DA. 1994. *Del rebost a la taula. Cuina i menjar ala la Barcelona gòtica*. Museu d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

HARRIS, E.C. 1979. *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

GEOPORTAL DE CARTOGRAFIA: <https://geoportalcartografia.amb.cat>

PALET, J.M. 1994. *Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època íbero-romana i l'altmedieval s. II-I a.C.- s. X-XI d.C.* A Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona núm. 1. Centre d'Arqueologia de la Ciutat. Institut de Cultura. Barcelona.

SOLÉ, L. 1963. Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés. Dins de *Miscelánea Barcinonensia*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

TELESE, A. 1991. *La vaixella blava catalana de 1650 a 1670. Repertori, catalogació i proposta per a la seva nomenclatura. Investigació bibliogràfica sobre la pisa hispànica*. Barcelona.

RIERA, S.; JULIÀ, R. 2016. "Evolució del paleoambient de la plana barcelonina al neolític". *La prehistòria al Pla de Barcelona. Documents per una nova síntesi*. Documents, 11. MHCB. ICUB. Barcelona. pp 65-74.

TRÓCOLI, I.; SOSPEDRA, R. (Eds). 1992. *Harris Matrix. Sistemas de registre en Arqueologia* (2 vols.). Pagès Editors. Lleida.

ANNEXES

ANNEX 1. FITXES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 100	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector B				
		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Aportacions de terres actuals.			
COTES:	Superior: 4,20 m snm. Inferior: 2,60 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	200, 400	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 101	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector B				
		Fase:	Cronologia: Finals s. XIX- 1ª meitat s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat de composició argil·lossorrenca i compacte de color gris fosc. Presenta restes de material constructiu, carbons i fauna. Té una potència d'entre 0,20-0,30 metres. Amb fragments ceràmics datats en el s. XIX (ceràmica Pickman i pisa blanca depurada).			
COTES:	Superior: 2,60 m snm. Inferior: 2,30 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	201, 401	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 102	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector B				
		Fase:	Cronologia: 2ª meitat s. XVII-2ª meitat s. XVIII	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles de color marró i consistència compacta. Té una potència d'uns 30 cm. Presenta restes de carbons i fragments ceràmics (blava catalana, vidriades...)			
COTES:	Superior: 2,30 m snm. Inferior: 1,98 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	202, 404	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.		UE : 103		
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector B				
Fase:		Cronologia: s. XIV		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de llims de color groguenc, força nets i compactes. Tenen una potència d'uns 20 cm. Presència de ceràmica verd i manganès i vidriades.			
COTES:	Superior: 1,98 m snm. Inferior: 1,76 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	203, 403	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	104	Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

I Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.		UE : 104		
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector B				
Fase:		Cronologia: Tardoromana/altmedieval		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de llims vermells fruit de la sedimentació lenta i lligats a la formació de rieres i torrents de la zona provinents de la serralada de Collserola i directament relacionada amb el torrent Guineu provinent de la zona del turó de la Rovira. Té una potència de 30 cm.			
COTES:	Superior: 1,76 m snm. Inferior: 1,30 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	204, 404	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	105	Es cobert per	103
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.		UE : 105		
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector B				
Fase:		Cronologia: Romana		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Argiles marrons molt compactes, també fruit de la deposició lenta, molt netes i amb presència de gasteròpodes i carbons. En els punts en què es va poder excavar en la seva totalitat tenia una potència de fins a 1,20 metres. Presència molt esporàdica de material romà força rodat.			
COTES:	Superior: 1,30 m snm. Inferior: 0,26 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	205, 405	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	1000	Es cobert per	104
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 200	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector C				
		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Aportacions de terres actuals.			
COTES:	Superior: 4,40 m snm. Inferior: 2,70 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	100, 400	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	201	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 201	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector C				
		Fase:	Cronologia: s Finals s. XIX- 1ª meitat s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat de composició argil·lossorrenca i compacte de color gris fosc. Presenta restes de material constructiu, carbons i fauna. Té una potència de 0,30 metres. Amb fragments ceràmics datats en el s. XIX (vidriades, porcellana, pisa blanca depurada, comuna).			
COTES:	Superior: 2,70 m snm. Inferior: 2,40 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	101, 401	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	202	Es cobert per	200
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 202	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector C				
		Fase:	Cronologia: 2ª meitat s. XVII-2ª meitat s. XVIII	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles de color marró i consistència compacta. Té una potència d'uns 25 cm. Presenta restes de carbons i fragments ceràmics (blava catalana, vidriades...)			
COTES:	Superior: 2,40 m snm. Inferior: 2,15 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	102, 404	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	203	Es cobert per	201
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 203	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector C				
		Fase:	Cronologia: s. XIV	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de llims de color groguenc, força nets i compactes. Tenen una potència d'uns 20 cm. Presència de ceràmica verd i manganès i vidriades.			
COTES:	Superior: 2,15 m snm. Inferior: 1,90 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	103, 403	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	204	Es cobert per	202
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

I Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 204	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector C				
		Fase:	Cronologia: Tardoromana/altmedieval	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de llims vermells fruit de la sedimentació lenta i lligats a la formació de rieres i torrents de la zona provinents de la serralada de Collserola i directament relacionada amb el torrent Guineu provinent de la zona del turó de la Rovira. Té una potència de 50 cm.			
COTES:	Superior: 1,90 m snm. Inferior: 1,35 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	104, 404	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	205	Es cobert per	203
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 205	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector C				
		Fase:	Cronologia: Romana	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Argiles marrons molt compactes, també fruit de la deposició lenta, molt netes i amb presència de gasteròpodes i carbons. En els punts en què es va poder excavar en la seva totalitat tenia una potència de fins a 1,10 metres. Presència molt esporàdica de material romà força rodat.			
COTES:	Superior: 1,35 m snm. Inferior: 0,25 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	105, 405	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	1000	Es cobert per	204
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 300
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20			
Sector A			
	Fase:	Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles vermelles disgregades d'època contemporània.		
COTES:	Superior: 4,50 m snm. Inferior: -0,50 m snm.		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	1000	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 400
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20			
Sector D			
	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.		
DESCRIPCIÓ :	Aportacions de terres actuals.		
COTES:	Superior: 4,70 m snm. Inferior: 3,00 m snm.		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	100, 200	Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	401	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 401	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector D				
	Fase:	Cronologia: Finals s. XIX- 1ª meitat s. XX		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Estrat de composició argil·lossorrenca i compacte de color gris fosc. Presenta restes de material constructiu, carbons i fauna. Té una potència de 0,30 metres. Amb fragments ceràmics datats en el s. XIX (vidriades, porcellana, pisa blanca depurada, comuna).			
COTES:	Superior: 3,00 m snm. Inferior: 2,70 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	101, 201	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	402	Es cobert per	400
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.		UE : 402		
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector D				
Fase:		Cronologia: 2ª meitat s. XVII-2ª meitat s. XVIII		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'argiles de color marró i consistència compacta. Té una potència d'uns 0,60 metres. Presenta restes de carbons i fragments ceràmics (blava catalana, vidriades...).			
COTES:	Superior: 2,70 m snm. Inferior: 2,10 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	102, 202	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	403	Es cobert per	401
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.		UE : 403		
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector D				
Fase:		Cronologia: s. XIV		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de llims de color groguenc, força nets i compactes. Tenen una potència d'uns 0,35 cm. Presència de ceràmica verd i manganès.			
COTES:	Superior: 2,10 m snm. Inferior: 1,75 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	103, 203	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	404	Es cobert per	402
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

I Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.		UE : 404		
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector D				
Fase:		Cronologia: Tardoromana/altmedieval		
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de llims vermells fruit de la sedimentació lenta i lligats a la formació de rieres i torrents de la zona provinents de la serralada de Collserola i directament relacionada amb el torrent Guineu provinent de la zona del turó de la Rovira. Té una potència de 30 cm.			
COTES:	Superior: 1,75 m snm. Inferior: 1,45 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	104, 204	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	405	Es cobert per	403
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 405	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector D				
		Fase:	Cronologia: Romana	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Argiles marrons molt compactes, també fruit de la deposició lenta, molt netes i amb presència de gasteròpodes i carbons. Es van excavar fins 0,50 metres.			
COTES:	Superior: 1,45 m snm. Inferior:			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	105, 4205	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	404
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 1000	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector A, B, C				
		Fase:	Cronologia: Neolític Antic	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Fangs negres relacionats amb la presència d'una llacuna en aquesta zona més pròxima a can Ricart i que s'estenen per tot el solar. Es tractarien d'unes argiles molt depurades de color gris fosc / negre fruit de la deposició lenta d'espais de maresma amb presència de gasteròpodes i alguns carbons.			
COTES:	Superior: 0,26 m snm. Inferior: - 3,50 m snm.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	1001	Es cobert per	105, 205, 300, 405
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Intervenció: c/ Perú 84-102, c/ Bilbao 140-156, c/ Bolívia, 143-163.			UE : 1001	
Recinte de can Ricart. Codi: 008/20				
Sector A				
		Fase:	Cronologia: Terciari	
DEFINICIÓ :	Estrat/Nivell.			
DESCRIPCIÓ :	Argiles grogues amb carbonats.			
COTES:	Superior: - 3,50 m snm. Inferior:			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	1000
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

ANNEX 2. INVENTARI DE MATERIALS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	af. Tipo.	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions	
						Int.	Ext.	Int.	Ext.			
101	1	14300	PE	POT	TO	AO			VI	VI		Pisa blanca depurada
101	1	14303	FO	PAT	TO	AO		PI	VI	VI	1900-1965 o 1900-1930	Restes del segell estampat. Pot tractar-se del segell N° 44 o 48. Estampat format per l'àncora, inscrita en un semicercle i al seu torn en un cercle complet amb la llegenda "Pickman S.A. SEVILLA / CARTOIXA". El model és molt similar, al N° 44 l'àncora presenta les extremitats molt corbes. En aquest cas al faltar el tram del dibuix de l'àncora per tant no s'ha pogut matisar.
102	1	13250	SF	FIN	TO	AO						Molt rodada.
102	2	14002	NA	FIN	TO	AO						Nansa geminada. Mateixa peça.
102	3	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			Vidriat marró.
102	1	14003	NA	FIN	TO	AO			VI			
102	1	14003	SF	FIN	TO	AO				VI		Vidriat melat.
102	1	14103	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	VI		
102	1	14107	PE	FIN	TO	AO	PI		VI	VI	Mitjans s. XVIII	
102	1	14120	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	VI	1620 -1670	

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	Def. Tipo.	Tècnica	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions	
					Pasta	Int.	Ext.	Int.			Ext.
103	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI	VI	Vidriat verd.
103	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat melat.
103	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat marró.
103	1	14250	VO	PAT	TO	AO	PI		VI		Finals s. XIII-XIV Presenta dues línies concèntriques en manganès (una gruixuda i una més prima) a la vora.
103	1	14250	SF	PAT	TO	AO	PI		VI		Finals s. XIII-XIV Decoració central esquemàtica en manganès
103	1	14252	VO	PAT	TO	AO	PI		VI		Finals s. XIII-XIV Presenta tres línies concèntriques. Dues en manganès i una central en verd.
103	2	14252	VO	PAT	TO	AO	PI		VI		Finals s. XIII-XIV Decoració orla molt deteriorada. Podria tractar-se d'una decoració en ziga-zaga
103	1	14252	VO	SEV	TO	AO	PI		VI		Finals s. XIII-XIV Orla decorada amb espigues esquemàtiques acotades entre dues línies concèntriques.
103	2	14252	SF	PAT	TO	AO	PI		VI		Finals s. XIII-XIV Decoració central amb possibles palmetes en verd i manganès. mateixa peça.
103	1	70000									Mostra representativa.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	Def. Tipo.	Tècnica	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions	
					Pasta	Int.	Ext.	Int.			Ext.
104	1	70000									Mostra representativa.
105	2	13250	SF	FIN	TO	AO					Molt rodades.
105	1	13320	SF	TEN	MA	GO					
105	1	70000									Mostra representativa.
201	1	13250	SF	FIN	TO	AO		EN			
201	1	14003	VO	ESF	TO	AO			VI	VI	Vidriat marró.
201	1	14005	NA	FIN	TO	AR		IM			Segell de producció a la nansa. [...CAC AUS]
201	1	14300	VO	FIN	TO	AO			VI	VI	Pisa depurada.
201	1	14302	VO	TAS	TO	AO			VI	VI	
202	1	14002	FO	FIN	TO	AO					

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	Def.		Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions	
			Tipo.	Tècnica	Pasta	Int.	Ext.	Int.			Ext.
202	6	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat marró.
202	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat verd.
202	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI	VI	Vidriat verd.
202	7	14003	SF	FTA	TO	AO			VI	VI	Vidriat interior melat i exterior verd.
202	1	14003	NA	GER	TO	AO			VI	VI	Vidriat interior melat i exterior verd.
202	1	14003	NA	FIN	TO	AO			VI		Vidriat verd.
202	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		nansa geminada. Vidriat melat.
202	1	14003	VO	TAP	TO	AO			VI	VI	Vidriat marró.
202	2	14003	VO	FIN	TO	AO			VI		Vidriat verd. Amb arrencament de nansa
202	2	14003	FO	FIN	TO	AO			VI		Vidriat melat.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class.	Def. Fragm.	Típo.	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
							Int.	Ext.	Int.	Ext.		
202	1	14003	VO	SAL	TO	AO				VI		Vidriat marró.
202	3	14100	SF	FIN	TO	AO			VI	VI		
202	1	14100	VO	PTL	TO	AO			VI			Llavi recte.
202	1	14102	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	VI		
202	1	14102	VO	PAT	TO	AO	PI		VI	VI		Línia concèntrica a la vora.
202	1	14102	VO	ESC	TO	AO	PI		VI	VI		Línia concèntrica a la vora.
202	4	14103	SF	FIN	TO	AO	PI		VI	VI		
202	1	14103	VO	ESC	TO	AO	PI		VI	VI		Cercles concèntrics.
202	1	14103	VO	PAT	TO	AO	PI		VI	VI		
202	1	14103	NA	EOR	TO	AO	PI		VI	VI		

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class. Fragm.	Def. Tipo.	Tècnica	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions		
					Pasta	Int.	Ext.	Int.			Ext.	
202	1	14103	FO	FIN	TO	AO	PI		VI	VI		
202	1	14120	FO	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	1620 -1670	
202	1	14304	SF	PAT	TO	AO			VI	VI		Producció de Pisa i la vall de l'Arno marmoritzzatta. Veure paral·lels a Beltrán de Heredia, Miró QUARHIS 6, pàg. 17-19.
203	1	13120	SF	FIN	MO	AR						
203	4	14002	SF	FIN	TO	AO						
203	1	14002	SF	FIN	TO	GR						
203	3	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			Vidriat melat.
203	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI	VI		Vidriat melat.
203	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			Vidriat melat.
203	1	14003	VO	TAP	TO	AO			VI	VI		Vidriat marró.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

U.E.	Núm. Frag.	Class.	Def. Fragm.	Típo.	Tècnica	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
						Pasta	Int.	Ext.	Int.		
203	1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat melat molt deteriorat.
203	1	14252	SF	FIN	TO	AO	PI		VI		
205	2	13250	SF	FIN	TO	AO					Molt rodades.
402	2	14003	SF	FIN	TO	AO			VI	VI	Vidriat marró.
402	1	14103	VO	PAT	TO	AO	PI		VI	VI	Només conserva dues límies concèntriques a la vora en blau.
403	1	14100	FO	FIN	TO	AO			VI		
1000	1	70000									Mostra representativa.

TAULA CODIS PER A INVENTARI DE MATERIALS ARQUEOLÒGICS

CERÀMICA

1. CLASSIFICACIÓ

11000	Prehistòria	13050	campaniana/vernís negre indeterminada
11001	Neolítica	13051	precampaniana
11050	del Coure	13052	campaniana A
11100	del Bronze	13053	campaniana A tardana
11101	del Bronze antic	13054	campaniana B
11102	del Bronze mig	13055	campaniana B-oide
11103	del Bronze final	13056	campaniana C
12000	Protohistòrica sense determinar	13057	campaniana empuritana
12001	feno-púnica indeterminada	13058	etrusca vernís negre
12002	feno-púnica engalba vermella	13059	imitacions campanianes
12003	feno-púnica engalba negra	13060	vernís negre púnic
12004	feno-púnica comuna		
12005	grega d'occident	13100	terra sigillata indeterminada
12050	roja a torn	13101	presigillata
12051	engalba roja	13102	T S precoç
12052	pintada	13103	T S aretina
12053	comuna ibèrica	13104	T S itàlica
12054	grisa de la costa catalana	13105	T S tardo-itàlica
12055	grollera	13106	T S sudgà·lica
12056	grans recipients d'emmagatzematge	13107	T S marmorata
12057	àmfora ibèrica	13108	T S hispànica
13000	Món Clàssic sense determinar	13109	T S hispànica tardana
13001	grega indeterminada	13110	T S hispànica indeterminada
13002	<i>buchero nero</i>	13111	T S africana A
13003	àtica figures negres	13112	T S africana A/D
13004	àtica figures vermelles	13113	T S africana A/C
13005	àtica vernís negre	13114	T S africana C
13006	taller de les petites estampetes	13115	T S africana D
13007	taller de Rhode	13116	T S africana indeterminada
13008	taller de Nikia-Ion	13117	imitacions T S hispànica
13009	taller de pàteres 3 palmetes radials	13118	T S clara B
		13119	T S lucente
		13120	paleocristiana grisa

13121	paleocristiana ataronjada	13301	àmfora massaliota
13122	<i>late Roman C</i>	13302	àmfora feno-púnica
13123	produccions orientals (corintia)	13303	àmfora ebussitana
13124	vidriada romana	13304	àmfora romana
13125	imitacions clara D	13305	àmfora greco-itàlica
13126	paleocristina pintada	13306	àmfora itàlica
		13307	àmfora gàl·lica
13150	parets fines indeterminades	13308	àmfora hispànica
13151	parets fines itàliques	13309	àmfora bètica
13152	parets fines d'Acco	13310	àmfora de la Tarraconense
13153	parets fines sudgàl·liques	13311	àmfora lusitana
13154	parets fines "clofolla d'ou"	13312	àmfora africana
13155	parets fines hispàniques	13313	àmfora oriental
13156	imitacions parets fines	13314	suports d'àmfores
		13315	amforiscs
13200	llàntia indeterminada	13316	disc terra cuita
13201	llàntia grega	13317	taps
13202	llàntia republicana	13318	fragments vasos retallats
13203	llàntia republicana vernís negre	13319	altres accessoris
13204	llàntia imperial	13320	<i>dollia</i>
13205	llàntia imperial de volutes	13321	àmfora rodia
13206	llàntia imperial de disc	13322	àmfora corintia
13207	llàntia africana de canal	13323	àmfora Samos
13208	llàntia africana		
13209	llàntia africana paleocristiana	13400	comuna a torn oxidada d'època indeterminada
13210	llàntia africana ARS	13401	comuna a mà oxidada d'època indeterminada
		13402	comuna a torn reduïda d'època indeterminada
13250	comuna oxidada	13403	comuna a mà reduïda d'època indeterminada
13251	comuna reduïda	13404	comuna oxidada d'època indeterminada
13252	comuna baix-imperial	13405	comuna reduïda d'època indeterminada
13253	comuna engalba blanca	13406	comuna a torn bescuitada indeterminada
13254	comuna engalba negra		
13255	comuna engalba vermella	13500	comuna oxidada medieval
13256	comuna roig pompeïà	13501	comuna reduïda medieval
13257	comuna itàlica	13502	comuna bescuitada medieval
13258	comuna africana de cuina		
13259	comuna emporitana oxidada		
13260	comuna de cuina acurada		
13261	imitacions comuna africana		
13262	comuna bescuitada		
13263	ceràmica comuna de Lípari		
13264	ceràmica daurada		
13265	ceràmica eivissenca tardo antiga		
13266	ceràmica de Pantelleria		
13267	ceràmica itàlica tardo antiga		
13300	àmfora indeterminada	14000	Món medieval i modern indeterminat

14001	comuna oxidada a mà	14126	blanca i blava de la cirera
14002	comuna oxidada a torn	14128	blanca i blava Paterna-Manises
14003	comuna oxidada vidriada	14129	blanca i groga “orla d’influència del Renaixement”
14004	comuna reduïda a mà		
14005	comuna reduïda a torn		
14006	comuna reduïda vidriada	14200	reflex metàl·lic
		14201	reflex metàl·lic producció catalana
14050	islàmica indeterminada	14202	reflex metàl·lic de l’ungla
14051	islàmica verd-manganès	14203	reflex metàl·lic de sanefa amb gallons
14052	islàmica melada	14204	reflex metàl·lic de sanefa amb fulles
14053	islàmica corda seca total	14205	reflex metàl·lic de sanefa en negatiu
14054	islàmica corda seca parcial	14206	reflex metàl·lic decoració floral
14055	islàmica esgrafiada	14207	reflex metàl·lic de fons picat
14056	islàmica pintada	14208	reflex metàl·lic de pinzell-pinta
14057	islàmica daurada reflex metàl·lic	14209	reflex metàl·lic decoració geomètrica
14058	islàmica a motlle	14210	reflex metàl·lic amb lletres o anagrames
14059	islàmica comuna oxidada	14211	reflex metàl·lic i blava
14060	islàmica comuna reduïda	14212	reflex metàl·lic de Paterna
14061	islàmica manganès sota coberta melada	14213	reflex metàl·lic de Manises
14062	islàmica vidrada	14214	reflex metàl·lic de Paterna-Manises
		14215	reflex metàl·lic sanefa reticulada
14100	vidrada blanca		
14101	blanca i blava	14250	blanca i manganès
14102	blanca i blava de Barcelona	14251	blanca-manganès blau i manganès
14103	blanca i blava catalana	14252	blanca-manganès verd i manganès
14104	blanca i blava d’orles diverses	14253	blanca-manganès verd i manganès de Paterna
14105	blanca i blava de la botifarrada	14254	blanca-manganès verd i manganès de Manises
14106	blanca i blava de l’arracada	14255	blanca-manganès verd i manganès catalana
14107	blanca i blava d’influència francesa	14256	blanca-manganès i verd
14108	blanca i blava de la cirereta	14257	blanca-manganès i polícroma
14109	blanca i blava de faixes o cintes	14258	pisa arcaica decorada
14110	blanca i blava de la Segarra		
14111	blanca i blava d’Escornalbou	14300	pisa blanca
14112	blanca i blava de la panotxa	14301	pisa decorada
14113	blanca i blava regalats	14302	porcellana
14114	blanca i blava de Poblet	14303	Pickman/Cartuja
14115	blanca i blava de sanefa negativa	14304	d’importació
14116	blanca i blava de transició	14305	maiolica lligur
14117	blanca i blava amb la Tau	14306	polícroma
14118	blanca i blava d’influència de Savona		
14119	blanca i blava corbata o palmera	14400	vaixella segle XX
14120	blanca i blava ditada		
14121	blanca i blava de blondes	15000	material ceràmic no recipient
14122	blanca i blava de Paterna		
14123	blanca i blava de Manises		
14124	blanca i blava de Manises i groga		
14125	blanca i blava de la figueta		

2. DEFINICIÓ DEL FRAGMENT

sense forma	SF
sense definir	SD
perfil sencer	PS
vora	VO
nansa	NA
arrencament de nansa	AN
coll	CO
carena	CR
llavi	LL
fons	FO
abocador	AB
escòria	ER
pom agafor	AG
broc	BR
orelleta	OR
peu	PE
pivot	PI
bec	BE
Per a llànties:	
<i>Infundibulum</i>	IN
Pico (<i>rostrum</i>)	RO
Orla (<i>margo</i>)	MA
Disc	DI
Volutes	VL
Aletes	ALE
Moldura	MOL
<i>Orificium</i>	ORF

3. TIPOLOGIA: Per materials del Món Clàssic amb una tipologia ja establerta.

ABAS.	Abascal
AFRIC.	Africana
AGUARD.	Aguarod
ALM.	Almagro
ATL.	Atlante
BAIL.	Bailey
BEL.	Beltran
BRUCK.	Bruckner
DECHEL.	Dechelette
DRAG	Dragendorf
DRES.	Dressel
EBUS.	Ebusitana
GOUD.	Goudineau
H.	Hayes
HALT.	Halterm
HERM.	Hermet

KEYAY   Keay

LAMB.	Lamboglia
LAIET.	Laietana
LOPEZ	López Mullor
LUDOW.	Ludowici
M.	Morel
MEZQ.	Mezquiriz
OBER.	Oberaden
OELM.	Oelman
OST.	Ostia
OSW.	Oswald
PALL.	Pallarès
PASC.	Pascual
RIG.	Rigoir
RITT.	Ritterling
SAL.	Salomonson
SPT.	Spitzer
GAL.	Galane
DEN.	Deneauve
ETT.	Ettlinger
AQUIL.	Aquilué
VER.	Vernhet
MAY.	Mayet
DRAM.	Dramont

4. FORMA: Per a materials no classificats tipològicament. Bàsicament, ceràmiques prehistòriques, medievals i modernes)

Ceràmica a mà:

bol/vas carenat	BCA
bol/vas cilíndric	BCI
bol/vas bitroncocònic	BBT
bol/vas troncocònic	BTR
bol/vas elíptic	BEL
bol/vas globular	BGL
bol/vas globular amb coll	BGC
bol/vas germinat	BGE
bol/vas múltiple	BMU
bol/vas ovoide	BOV
bol/vas semiesfèric	BSE
bol/vas subesfèric	BSU
bol/vas semiesfèric o subesfèric de vora exvasada	BSS
copa	COP
cullera	CUL
formatgera	FOR

forma indeterminada	FIN
fragment retallat no perforat	FRN
fragment retallat perforat	FRP
gresol	GES
paleta	PAL
plat carenat	PCA
plat/tapadora	PLT
plata	PLA
suport	SOP
tassa	TAS

Ceràmica a torn:

Ceràmica grega

Alabastró	ALA
Àmfora	AMF
Aryballos	ARY
Hydria	HYD
Kalathos	KAL
kratera calze	KCA
kratera campana	KCP
krateracolumnes	KCO
kratera volutes	KVO
kylix	KYL
lebes	LEB
lekythos	LEK
oinochoe	OIN
pelike	PEL
skiphos	SKI
stamnos	STA
ungüentari bulb	UBU
ungüentari fusiforme	UFU
ungüentari	UGU

Ceràmica clàssica, medieval i moderna

abeurador	ABE
ampolla	AMP
bací	BAC
barral	BLN
bol	BOL
canalobre	CAN
cassola	CSS
cassola patina cendrosa	CSC
càntir	CAT
catúfol	CAF
colador	COL
copa	COP
cossi	COS
cremaperfums	CRP
cubell	CUB

escalfeta	ESF
escudella	ESC
escudella d'orelletes	EOR
fogó	FOG
formes amb abocador	FAB
formes obertes	FOB
formes tancades	FTA
forma indeterminada	FIN
fruiter	FRU
gerra	GER
gerreta	GET
gerro	GRR
gibrell	GIB
got	GOT
greixonera	GRE
guardiola	GUA
llàntia cassola i bec pessigat	LCB
llàntia peu alt	LPA
llàntia piquera	LPI
llumanera	LLU
menjadora	MEN
mesura	MES
morter	MOR
motlle	MOT
motlle sigillata	MSG
olla	OLL
olla patina cendrosa	OPC
orsa	ORS
pàtera	PTT
plat	PAT
plat d'ala	PDA
plat/tapadora	PTA
plat/tapadora vora fumada	PTF
plata	PLA
plat tallador	PTL
poal	POA
pot	POT
pot de farmàcia	PFA
rentamans	REN
safata	SAF
saler	SLR
salsera	SAL
servidora	SEV
setrill	SET
sitra	SIT
suport	SOP
suport d'anell	SAN
suport rodet	SRD
tallador	TAL
tapadora	TAP

tassa	TAS
tenalla	TEN
test	TES
tinter	TIN
tupí	TUP
urna	URN
xocolatera	XOC

Material ceràmic no recipient (codi classificació 15000):

artefacte no definit	AND
bola	BLA
cilindres de forn	CFO
cuny de forn	CYF
dena	DEN
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fragment d'argila indet.	FAI
fussaiola	FUS
joguina	JOG
màscara	MAS
pes de teler circular	PTC
pes de teler oval	PTO
pes de teler rectangular	PTR
pes de teler indeterminat	PTI
pes de teler troncocònic	PTT
pipes	PIP
placa	PLC
placa foradada	PFD
rodet	ROD
tres peus terrisser	TPT
disc circular terrisser	DCT
suport llar de foc	SLF
peça circular	PC
peça circular foradada	PCF

4. TÈCNICA

a mà	MA
a torn	TO
a torn lent	TL
a motlle	MO
motlle cistelleria	MC
ensablada	EN
indeterminada	IN

5. DECORACIÓ

acanalada	AC
aiguada	AG
aplicació	AL
aplicació metàl·lica	AM
aplicació pasta blanca	AB
aplicació pasta roja	AR
aplicació pedres	AP
baquetons	BA
barbotina	BB
bigoti	BI
botons	BO
calada	CA
cordons digitacions	CD
cordons incisió	CI
cordons impressió	CM
cordons llisos	CL
cordons pessigats	CP
ditada	DI
esgrafiada	ES
excisa	EX
impresa canya/os	IO
impresa cardial	IC
impresa cistelleria	IL
impresa digitada	ID
impresa espàtula	IE
impresa estampillada	IS
impresa pinta	IP
impresa punxó	IX
impresa puntillada	IA
impresa raspatllada	IR
impresa teixit	IT
impresa ungulada	IU
impresió fent incisió	IM
impressions diverses	IF
incisa	IN
incisa pintada	NP
llengüeta	LL
mamellons	MA
mangra	MG
motlle	MO
mugró	MU
ondulació en vora	OV
perforada	PF
pessigada	PE
pintada	PI
pintada blanca	PB
pintada negra	PN
pintada roja	PR
pintada roig-marronós	PM

polícroma	PP
pseudoexcisa	PS
rodeta	RO
vernís roig	VR

6. PASTA

grollera oxidada	GO
grollera reduïda	GR
grollera mixta	GM
acurada oxidada	AO
acurada reduïda	AR
acurada mixta	AM
acurada bescuitada	AB
grollera bescuitada	GB
bescuitada	BE
caolinítica	CA

7. ACABATS

allisat	AL
allisat amb fang	AF
arenós	AR
brunyit	BR
encastació de fang	EF
engalbat	EN
esmaltat	EM
espatulat	ES
estriat	ET
marques terrisser	MT
pàtina cendrosa	PC
pentinada	PE
pintat	PI
rugós	RU
<i>strice</i>	ST
vernissat	VE
vidrat	VI

METALL

1. CLASSIFICACIÓ

20000	indeterminat
20001	bronze
20002	ferro
20003	plata
20004	or
20005	plom
20006	aleacions diverses
20007	altres metalls
20008	coure

2. FORMA

agulla	AGU
agulla de cap	AGC
alabarda	ALB
àncora	ANC
anell	ANL
anella	ANE
arracada	ARR
arreus de cavall	ARC
artefacte indeterminat	ATI
ast	AST
bala	BAL
barra	BRR
bola/boleta	BLT
bomba	BOM
botó	BOT
braçalet	BRA
braser	BRS
cadena	CAD
clau	CLA
dena	DEN
destral	DRT
diadema	DMA
didal	DID
elements de carro	ECR
elements religiosos	ERE
enformador	ENF
escarpa	EPA
escòria	ESR
escultura	ESC
escut	EST
espasa	ESP
falcata	FAL
fíbula indeterminada	FBI

fíbula anular	FAN
fíbula d'apèndix caudal	FAC
fíbula de bucle	FBU
fíbula de naveta	FNA
fíbulade pivot	FPV
fíbula doble ressort	FDR
fíbula indígena de colze	FIC
fíbula de peu alt	FPA
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fil/frag. riscle/anell/braçalet	FFR
frontissa	FTS
ganivet	GNV
gerra	GER
globelet	GOB
llingot	LIN
mirall	MRL
moneda	MON
pectoral	PEC
penjant	PJA
pinces	PNC
placa	PLC
pondius	PON
punta fletxa	PFL
punta llança/javelina	PLJ
punxó	PNX
punyal	PNY
serra	SER
sivella	SIV
vas	VAS
xinxeta	XIN

3. TÈCNICA

forja	FJ
fosa	FS
cisellar	CS
repussar	RP
calat	CL

VIDRE

1. CLASSIFICACIÓ

30000	vidre
30001	pastà vítrea
30002	cristall
30003	escòria

2. DEFINICIÓ DEL FRAGMENT

sense forma	SF
sense definir	SD
perfil sencer	PS
vora	VO
nansa	NA
arrencament de nansa	AN
coll	CO
carena	CR
llavi	LL
fons	FO
peu	PE
pivot	PI
bec	BE
pom/agafador	AG
escòria	ER
boca	BO

3. FORMA

fragment no definit	VIN
ampolla	AMP
amforisc	VAF
barreta	BAR
bol	BOL
camafeu	VCS
copa	COP
dena	DEN
element construcció	VEC
element d'ús funerari	VEF
element d'ús personal	VEP
flascons	VFL
gerra	GER
plat	PAT
plata	PLA
setrill	SET
ungüentari	UGU
vas	VAS

4. TÈCNICA

realització no definida	ND
vidre-mosaic	VM
motlle decorat	MD
motlle baix relleu	MB
motlle volum rodó	MR
poliment	VL
tallat	VT
gravat	VG
amb aplicacions	VA
fondi d'or	VO
pintat	VP
bufat	VG

MATERIAL LÍTIC

1. CLASSIFICACIÓ

40000	indeterminat	anell	ANE
40001	sílex	artefacte indeterminat	ATI
40002	quars	artefacte no definit	ATD
40003	jaspi	baix relleu	BAR
40004	granit	bala	BAL
40005	arenisca	bola	BLA
40006	volcànic	braçalet	BRA
40007	micaesquistos	braçalet d'arquer	BÇA
40008	caliça	cassoleta	CTA
40009	marbre	dena	DEN
40010	alabastre	enformador	ENF
40011	conglomerat	escultura	ESC
40012	travertí	figura zoomorfa	FZM
40013	pissarra	figura antropomorfa	FAN
40014	pedres precioses	gresol	GES
40015	minerals	inscripció	INS
40016	fòssils	mà de molí	MMO
40017	rierencs	molí barquiforme	MBA
40018	calcària	molí (roda)	MOL
		morter	MOR
		motlle de fundició	MFU
		peça circular foradada	PCF
		peça circular no perforada	PCN
		pedestal	PED
		penjant	PJA
		placa	PLC
		placa decorada	PDC
		placa foradada	PFD
		punyal	PNY
		sarcòfag	SAR

2. FORMA

pedra tallada no retocada ascla	ASC
pedra tallada no retocada fulla	FLL
pedra tallada no retocada rebuig	REB
nucli fragmentat	FNU
nucli amb còrtex	NCO
nucli sense còrtex	NSC
pedra retocada perforador	PFD
pedra retocada gratador	GRA
pedra retocada rascadora	RAS
pedra retocada làmina de dors	LDO
pedra retocada làmina retocada	LRE
pedra retocada punta de dors	PDO
pedra retocada punta (retoc simple)	PUN
pedra retocada geomètric	GEO
pedra retocada denticulat	DNT
pedra retocada truncadura	TRU
pedra retocada punta de fletxa	PFL
pedra retocada osca	OSC
pedra polida cisell	CIS
pedra polida destal	DTA
allisador	ALS
àncora	ANC

MATERIALS CONSTRUCCIÓ

1. CLASSIFICACIÓ

50000	alabastre
50001	arenisca
50002	elements ceràmics
50003	estuc/arrebossat
50004	fusta
50005	ímbrex
50006	indeterminat
50007	maó
50008	marbre
50009	morter
50010	mosaic
50011	tessel·les
50012	opus signinum
50013	pintura/estuc pintat
50014	rajoles
50015	tegula
50016	tegula “mammata”
50017	tegula de suports
50018	terracotes
50019	tovots/tapial
50020	cornisa
50021	columna
50022	capitell
50023	carreu
50024	antefix
50025	canonada
50026	gàrgola
50027	tubuli
50028	teula vidrada
50029	teula
50030	rajola blanca i blava (XVI)
50031	rajola blanca i blava moderna (XVII-XVIII)
50032	rajola polícroma (XVIII- XIX)
50033	rajola polícroma anterior (XVIII)
50034	rajola blanca i blava anterior (XVIII)
50035	canaló
50036	motllura
50037	rajola vidrada
50038	totxana

MATÈRIA ORGÀNICA

1. CLASSIFICACIÓ

60000	matèria orgànica general
60001	os
60002	ivori
60003	closca
60004	fusta treballada
60005	teixit
60006	cuïro
60007	vegetals
60008	paper
60050	restes antropològiques
60051	macrofauna
60052	microfauna
60053	fauna aquàtica
60054	malacofauna
60055	fusta no treballada
60056	carbó
60057	granes
60058	fauna terrestre no definida

2. FORMA

agulla	AGU
agulla de cap agulla o punxó	AGC
ampolla	AMP
anell	ANE
aplic	APL
artefacte d'os/petxina/ibori	OPI
artefacte no definit	AND
beiana	BEI
bossa	BSA
botó	BOT
braçalet	BRA
caixa	CXA
calçat	CÇA
cistell	CTL
cistelleria	CIS
corda	CDA
corn tallat	COT
cullera	CUL
cullereta tocador	CUT
dau	DAU
dena	DEN
dent decorada	DTD
dent perforada	DTP

diari	DIA
enformador	ENF
espàtula	EPT
falange decorada	FLD
figura antropomorfa	FAN
figura zoomorfa	FZM
fitxa de joc	FIJ
frontissa	FTS
fus	FUS
fusta frag. indet.	FFI
fusta construcció naval	FCN
fusta construcció	FCO
ganxet	GAN
mànec	MEC
marcador	MCD
penjant	PJA
petxina frag. polida	POP
pinta	PNT
polidor	PUL
punta fletxa	PFL
punxó	PNX
punyal	PNY
raspall	RAS
resquill apuntat	RQA
sabates	SAB
tapadora	TAP
teixit	TXI
ullal porc senglar tallat	UPS

3. TÈCNICA

matèria prima sense modificar	MPS
matèria prima en procés de fabricació	MPF
matèria prima modificada	MPM

MOSTRES PER A ANÀLISIS

70000	terra
70001	morter
70002	pedra
70003	metall
70004	carbó (anàlisi antracològica)
70005	pol·len
70006	granes
70007	llavors
70008	carbó (C14)

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

SECTOR A

Fotografia 1. Vista general del sector A.

Fotografia 2. Vista general del sector A amb rebaixos de terres contemporànies UE300.

Fotografia 3. Vista complex fabril de can Ricart vist des del sector A.

Fotografia 4. Treballs d'extracció sediments contemporanis UE300 zona sud sector A.

Fotografia 5. Vista general del sector A amb treballs de rebaix a la zona del talús oriental. Foto feta direcció sud.

Fotografia 6. Vista general del sector A. Foto feta direcció nord.

Fotografia 7. Treballs d'extracció de terres i graves contemporànies.

Fotografia 8. Detall dels treballs d'adequació del talús oriental.
Zona més pròxima a can Ricart.

Fotografia 9. Treballs de rebaix de l'estrat UE300 a la zona pròxima de can Ricart.

Fotografia 10. Rebaix nivells de runa contemporània zona depuradora situada a la cantonada NE del solar.

Fotografia 11. Vista del tall estratigràfic nord del sector A amb aportacions de terres contemporànies.

Fotografia 12. Vista general solar amb diversos punts de rebaix dels sediments contemporanis.

Fotografia 13. Vista dipòsit circular localitzat en el sector A.

Fotografia 14. Vista de les fonamentacions de formigó de l'antiga fàbrica localitzades al tall oriental del solar.

Fotografia 15. Restes de fonamentacions de formigó excavades a la UE1000.

Fotografia 16. Vista de les restes del mur de façana de la fàbrica Farggi al carrer Bolívia.

Fotografia 17. Detall de galeries i col·lectors contemporanis localitzats al tall oriental del sector A un cop enretirat el mur de façana.

Fotografia 18. Vista de la cantonada nord oriental del sector A amb restes de la depuradora i can Ricart en segon pla.

Fotografia 19. Vista general del sector A. Rebaix de l'estrat UE300 en la zona nord del sector A amb aflorament de fonamentacions de formigó.

Fotografia 20. Detall de la depuradora situada a la cantonada NE de l'actual solar.

Fotografia 21. Vista dels diversos dipòsits de formigó localitzats en la zona nord del sector A.

Fotografia 22. Desmuntatge de les fonamentacions de formigó localitzades al tall nord del sector A.

Fotografia 23. Treballs d'extracció de les restes de formigó fruit del desmuntatge de les estructures contemporànies existents en el sector A.

Fotografia 24. Desmuntatge fonamentacions de formigó situades en la zona central del sector A.

Fotografia 25. Aflorament del nivell freàtic a una cota de -1,5 metres snm.

Fotografia 26. Vista del sector sud.

Fotografia 27. Tall estratigràfic sud amb diverses aportacions de terres contemporànies.

Fotografia 28. Tall oriental del sector A amb diversos serveis i l'estrat UE300.

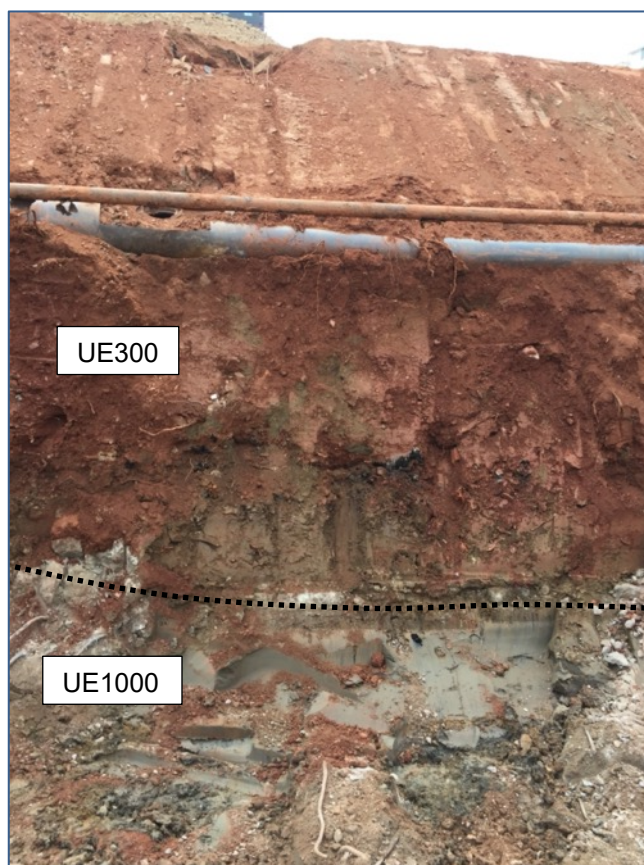

Fotografia 29. Detall del tall oriental amb UE300 i UE1000.

Fotografia 30. Detall fonamentacions de formigó tall oriental amb fangs de llacuna UE1000.

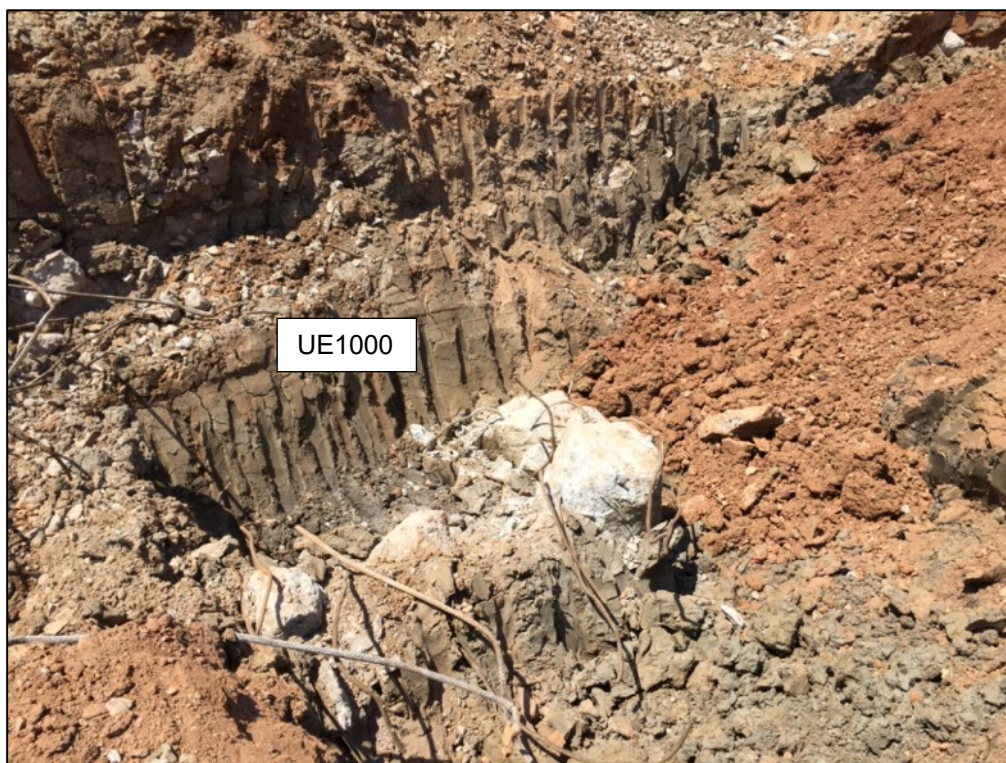

Fotografia 31. Tall estratigràfic oriental amb estrat contemporani UE300 i fangs de llacuna neolítica UE1000. Els fangs es documenten a -0,50 m snm.

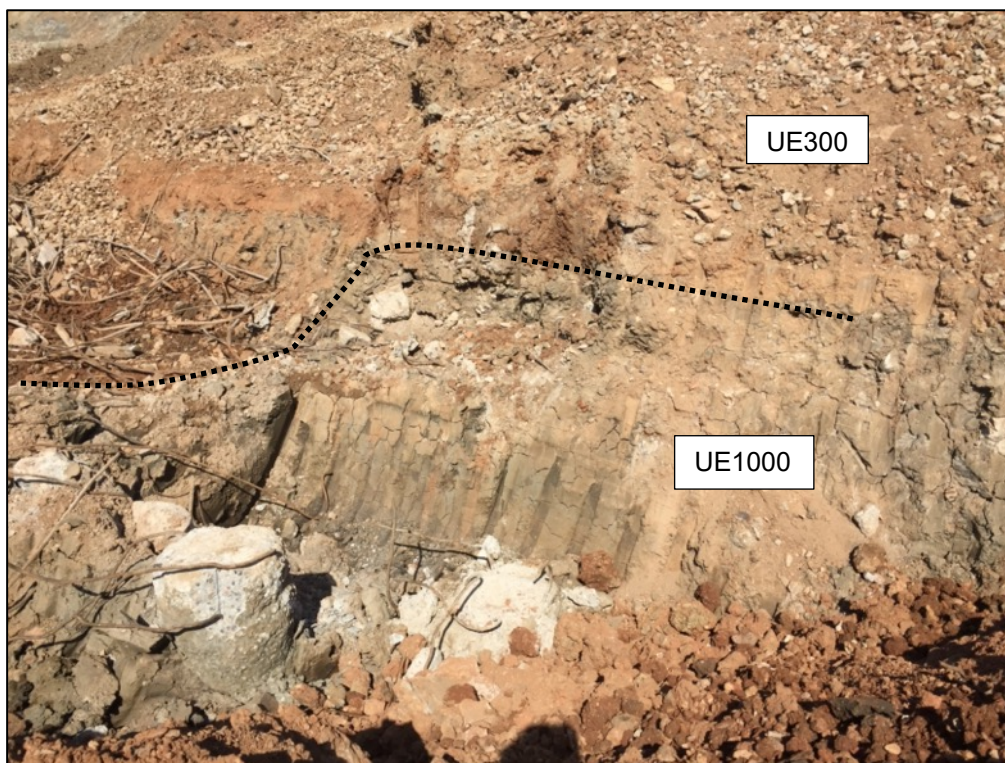
Fotografia 32. Estrat UE1000 localitzat en el rebaix d'una de les fonamentacions de formigó a la zona central del sector A.

Fotografia 33. Estrat UE1000 localitzat en el rebaix d'una de les fonamentacions de formigó a la zona central del sector A.

Fotografia 34. Detall dels fangs llacuna neolítica a cota -1,00 m snm.

Fotografia 35. Vista estratigrafia zona central sector A.

Fotografia 36. Detall nivell UE1000 localitzat al tall oriental del sector A.

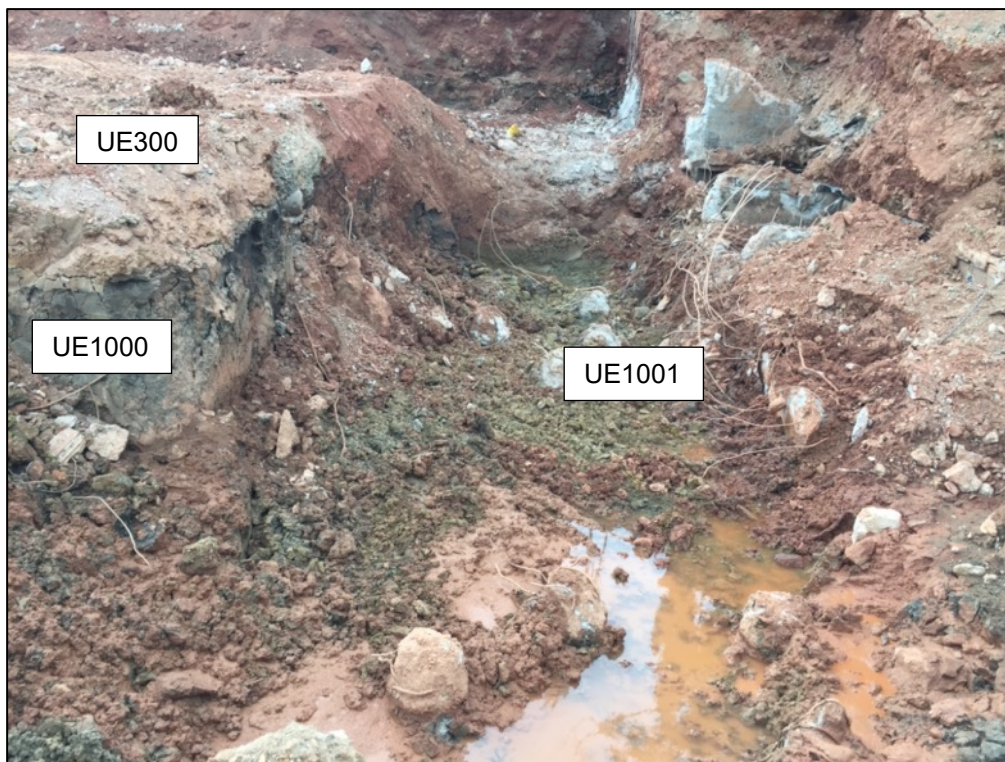
Fotografia 37. Nivell de fangs lacunars localitzats en la cantonada NE del sector A documentats a cota 0,00 m snm

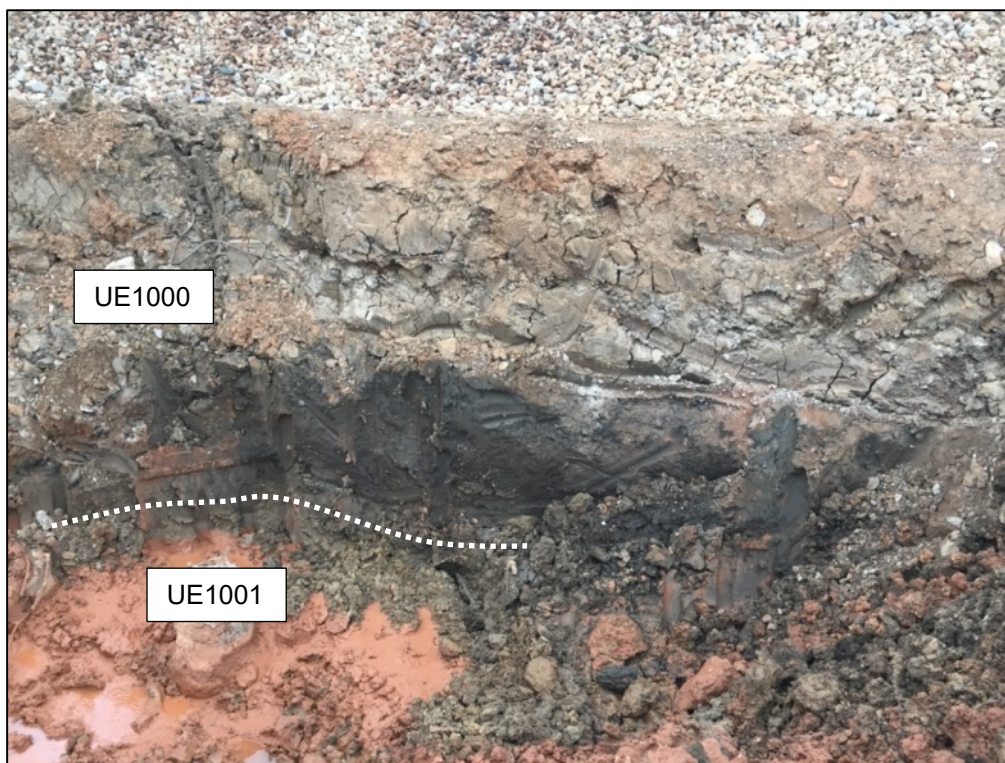
Fotografia 38. Detall UE1000.

Fotografia 39. Vista general sondatge sud del sector A.

Fotografia 40. Vista estratigrafia existent: Aportacions contemporànies UE300, fangs llacuna neolítica UE1000 i argiles terciàries UE1001.

Fotografia 41. Tall estratigràfic amb UE1000 i UE1001.

Fotografia 42. Detalls dels fangs negres de la llacuna neolítica a cotes -3,50 m snm.

Fotografia 43. Recollida de mostres de la llacuna neolítica.

Fotografia 44. Vista general sector A amb nivell UE1000 de la llacuna neolítica en extensió.

SECTOR B

Fotografia 45. Vista general sector B. Foto feta cap el sud.

Fotografia 46. Treballs de rebaix dels sediments contemporanis UE100 en el sector B.

Fotografia 47. Vista zona central sector B durant els treballs de rebaix.

Fotografia 48. Excavació sediments contemporanis UE100.

Fotografia 49. Vista del dipòsit de formigó localitzat en la zona sud del sector B.

Fotografia 50. Restes de fonamentacions de formigó localitzades en la zona central del sector B.

Fotografia 51. Línia de façana de formigó edificació fàbrica Farggi situada en la zona nord.

Fotografia 52. Detall riosta de fonamentació de formigó.

Fotografia 53. Fonamentacions de formigó.

Fotografia 54. Desmuntatge estructures de formigó contemporànies.

Fotografia 55. Rebaix estrats UE100 i UE101.

Fotografia 56. Vista del sector B amb edifici Farggi conservat al fons.

Fotografia 57. Vista tal estratigràfic zona nord amb runa i sediments actuals.

Fotografia 58. Rebaix sediments contemporanis.

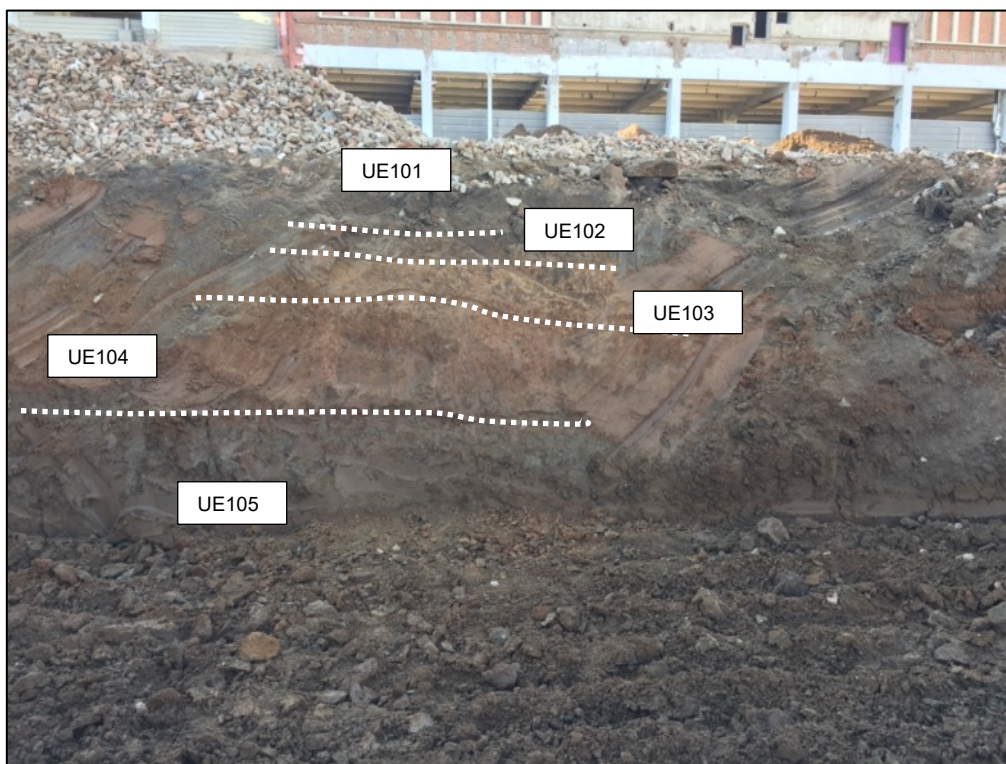
Fotografia 59. Extracció restes de formigó estructures repicades.

Fotografia 60. Estrat UE105 en extensió. Zona sud del sector B.

Fotografia 61. Zona sud un cop finalitzats els rebaixos.

Fotografia 62. Tall estratigràfic zona sud sector B amb UEs 101, 102, 103, 104 i 105

Fotografia 63. Rebaix estratigrafia medieval i moderna localitzada al sector B.

Fotografia 64. Restes de fustes contemporànies clavades al sediment.

Fotografia 65. Diversos postes de fusta.

Fotografia 66. Detall d'un dels postes de fusta contemporanis anteriors a la construcció de la fàbrica Frigo. Primera meitat s. XX.

Fotografia 67. Documentació de terres contaminades que alteren estratigrafia.

Fotografia 68. Detall terres contaminades degut als usos del solar en època contemporània.

Fotografia 69. Diversos punts amb terres contaminades.

Fotografia 70. Excavació estrat UE104 format per aportació de sediments de riera.

Fotografia 71. Tall estratigràfic amb UEs103, 104 i 105.

Fotografia 72. Rebaix estrat UE105.

Fotografia 73. Rebaix fangs lacunars UE1000 localitzats en la zona central del sector B.

Fotografia 74. Vista en extensió de la UE1000.

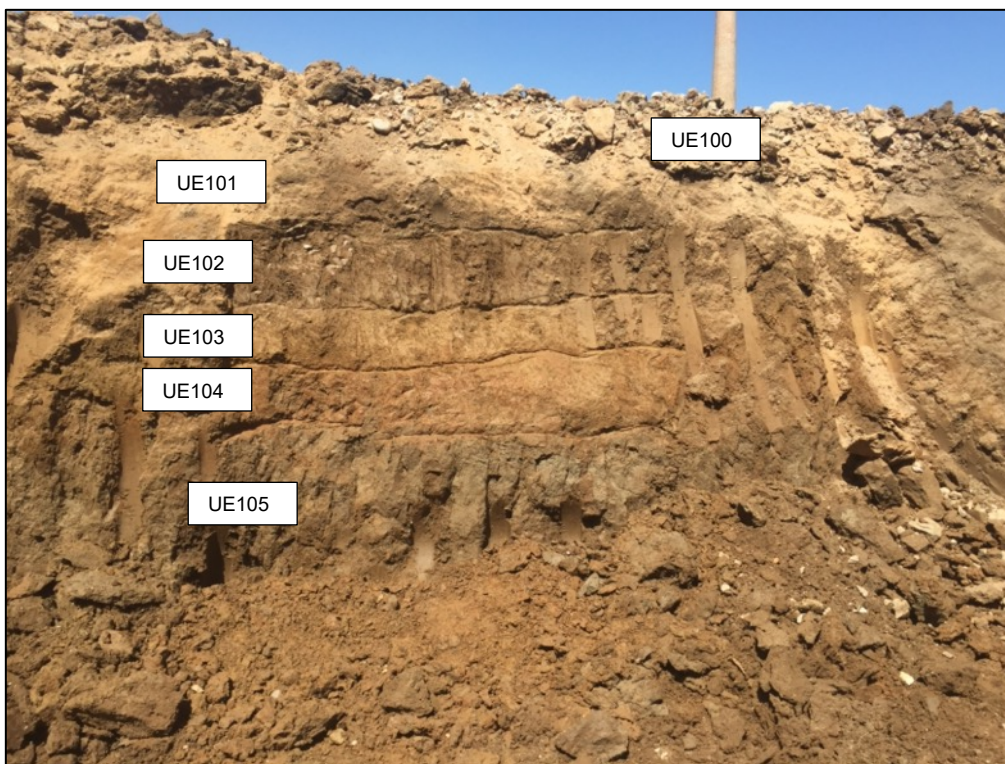
Fotografia 75. Treballs de rebaix en la zona central del sector B.

Fotografia 76. Excavació estratigrafia antròpica en zona central sector B.

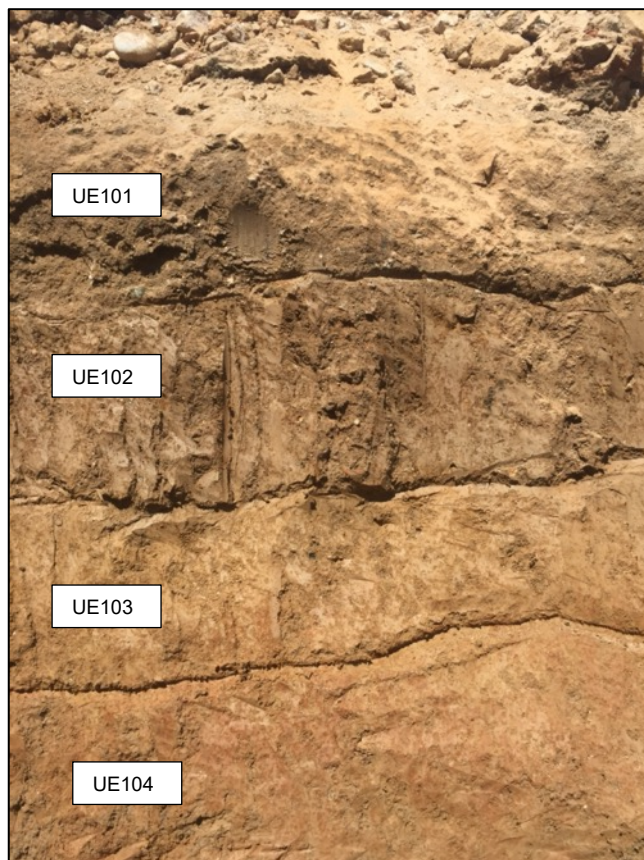

Fotografia 77. Tall estratigràfic amb estratigrafia documentada en la zona central del sector B.

Fotografia 78. Detall secció estratigràfica amb UE100 (actual), UE101 (1ª meitat s. XX), UE102 (2ª meitat s. XVII), UE103 (s. XIV), UE104 fruit de l'aportació de rieres (altmedieval) i UE105 (romana).

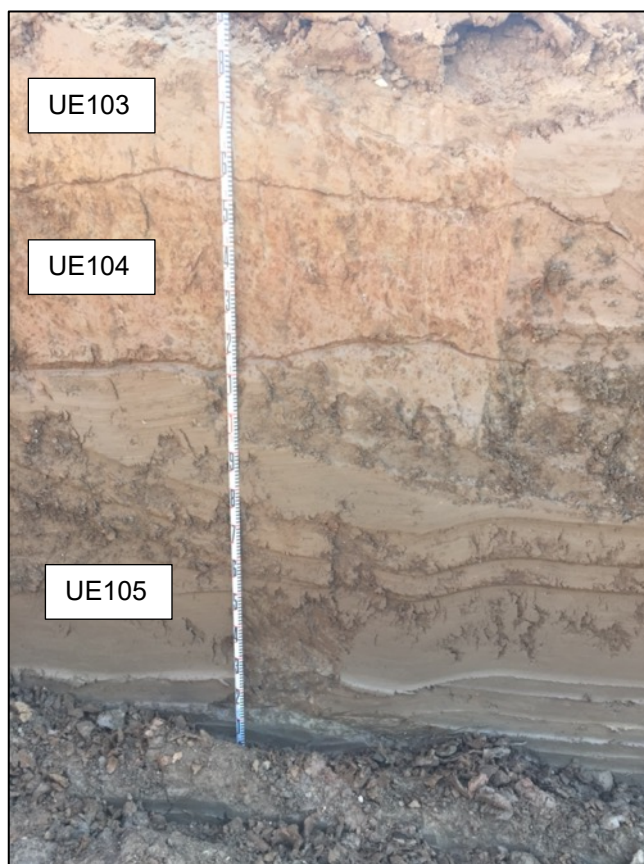
Fotografia 79. Detall estrats UEs101, 102, 103 i 104.

Fotografia 80. Vista tall estratigràfic en la zona central amb terres contaminades.

Fotografia 81. Treball de rebaix.

Fotografia 82. Tall estratigràfic amb estrats UEs103, 104 i 105.

Fotografia 83. Rebaix estratigrafia existent.

Fotografia 84. Treballs de documentació d'estratigrafia durant els rebaixos dels sediments existents.

Fotografia 85. Rebaix aportacions de terres contemporànies localitzades en la zona nord del sector B.

Fotografia 86. Tall nord amb sediments contemporanis UE100.

Fotografia 87. Vista zona nord del sector B.

SECTOR C

Fotografia 88. Treballs de rebaix sediments contemporanis UE200 sector C.

Fotografia 89. Vista general sector C.

Fotografia 90. Vista general sector C. Foto feta cap el sud.

Fotografia 91. Vista zona sud del sector C amb fonamentacions contemporànies de formigó.

Fotografia 92. Tall estratigràfic sud sector C.

Fotografia 93. Restes contemporànies sector C amb pàrquing existent al fons.

Fotografia 94. Estructures de formigó fàbrica Farggi.

Fotografia 95. Restes dipòsits relacionats amb la fàbrica de gelats.

Fotografia 96. Fonamentacions de formigó localitzades en la zona central del sector C.

Fotografia 97. Localització d'estructures de formigó contemporànies.

Fotografia 98. Dipòsit de planta rectangular de grans dimensions localitzat en la zona nord de sector C.

Fotografia 99. Desmuntatge estructures de formigó.

Fotografia 100. Neteja del sector C de les estructures contemporànies.

Fotografia 101. Desmuntatge antigues estructures fàbrica Farggi.

Fotografia 102. Vista sector C. Foto feta cap el nord.

Fotografia 103. Desmuntatge estructures de formigó.

Fotografia 104. Vista dipòsit de formigó amb estrat UE201(1^a meitat s. XX) ja retallat.

Fotografia 105. Rebaix estratigrafia contemporània UEs 200 i 201.

Fotografia 106. Vista en extensió estrat 1ª meitat s. XX UE201.

Fotografia 107. Vista sector C. Foto feta des del sud.

Fotografia 108. Rebaix estrats contemporani de la zona nord.

Fotografia 109. Excavació estrat UE205.

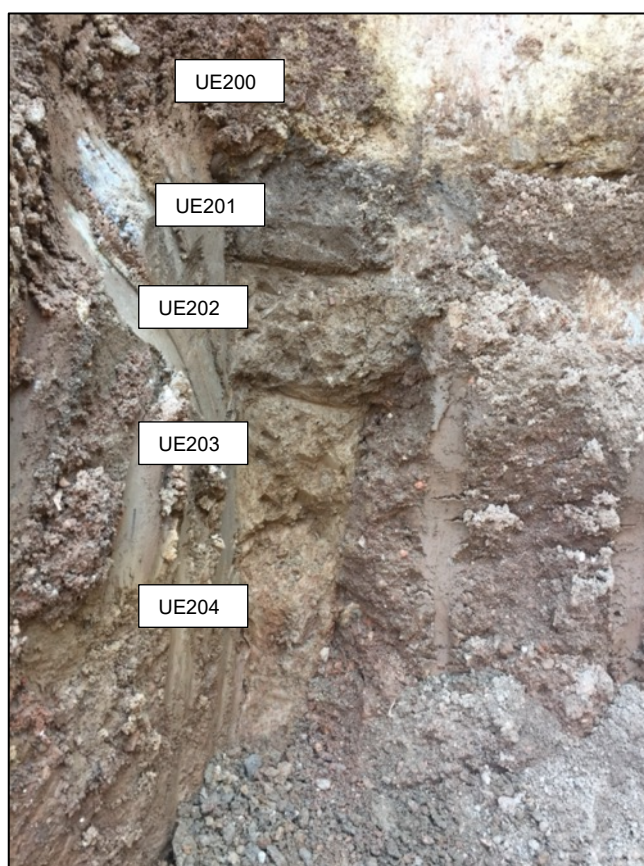
Fotografia 110. Vista en extensió estrat UE205.

Fotografia 111. Tall estratigràfic zona sud a tocar de la zona del pàrquing construït amb UEs 203 (s. XIV), UE204 (sediment de riera baix medieval), UE205 (romà).

Fotografia 112. Tall estratigràfic sector C a tocar de la sortida al carrer Bilbao.

Fotografia 113. Seqüència estratigràfica tall sud sector C.

Fotografia 114. Rebaix estratigrafia zona sud.

Fotografia 115. Tall estratigràfic zona sud amb UEs 201, 202, 203 i 204

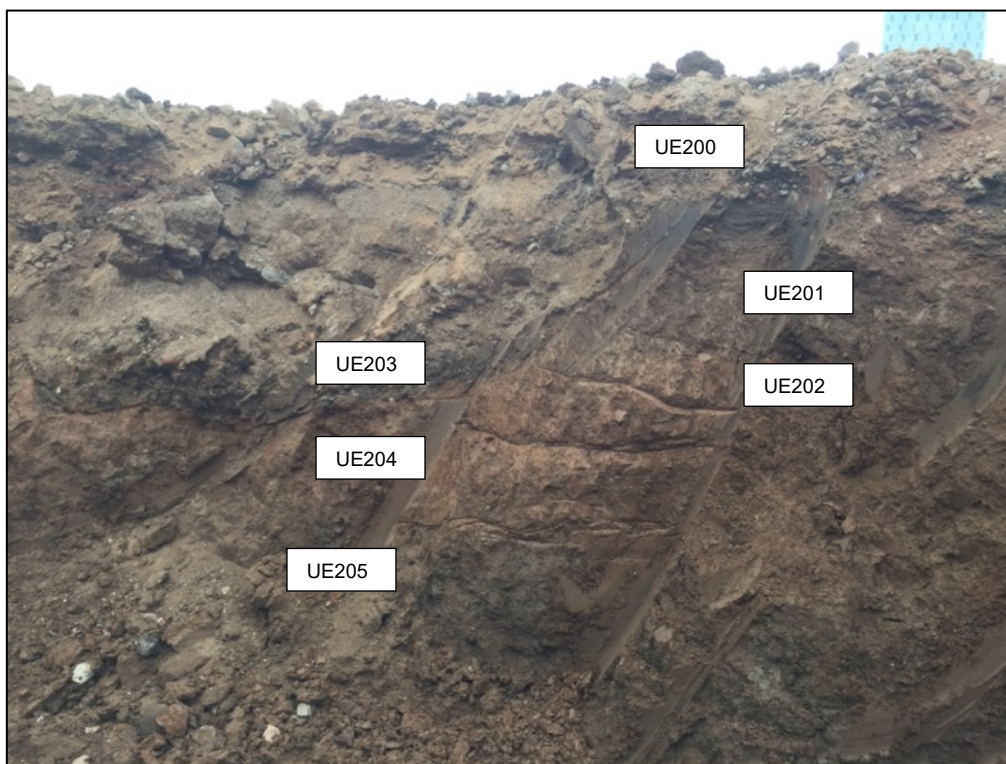
Fotografia 116. Rebaix UE205 en zona sud a tocar de l'accés del carrer Bilbao.

Fotografia 117. Vista zona sud del sector C durant els rebaixos.

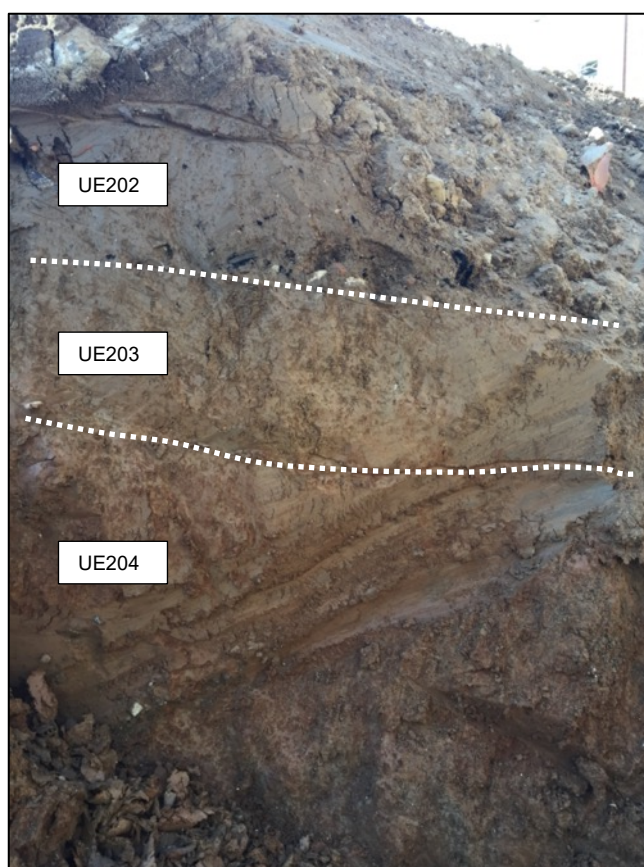
Fotografia 118. Rebaixos zona sud.

Fotografia 119. Tall estratigràfic zona sud amb UEs 200, 201, 202, 203, 204 i 205.

Fotografia 120. Rebaix zona central.

Fotografia 121. Tall estratigràfic zona central sector C amb UEs 202 (2ª meitat s. XVII) 203 (s. XIV) i 204 (llims de riera).

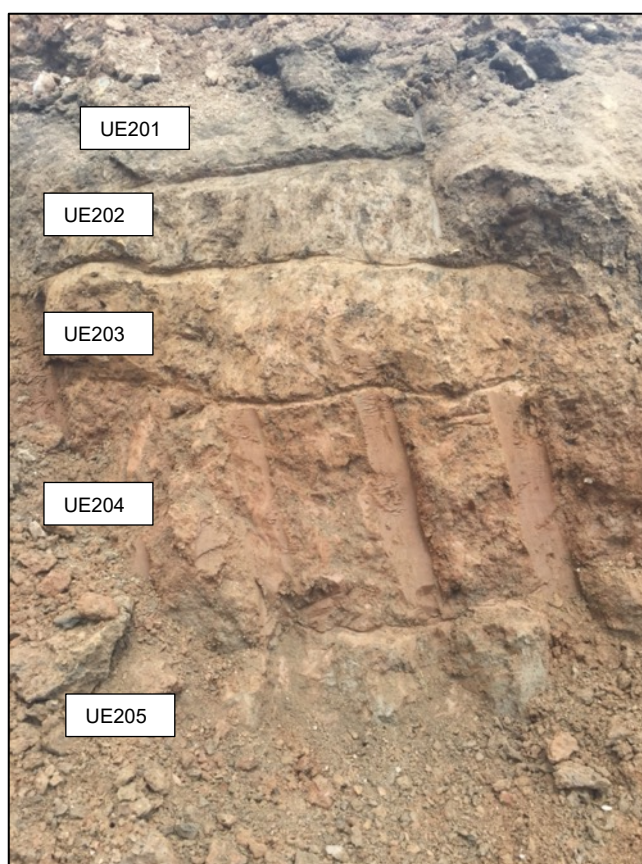
Fotografia 122. Detall tall estratigràfic amb carbons i malacofauna.

Fotografia 123. Rebaixos zona central sector C.

Fotografia 124. Documentació concentració ceràmica UE202 en la zona central.

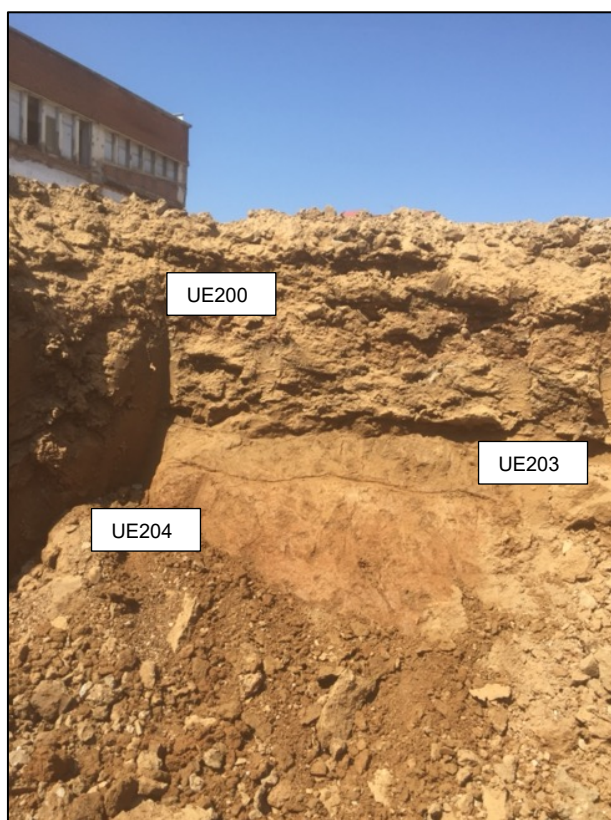

Fotografia 125. Tall estratigràfic zona central amb UEs 200, 201, 202, 203, 204 i 205.

Fotografia 126. Detall ceràmica blava catalana a l'estrat UE202.

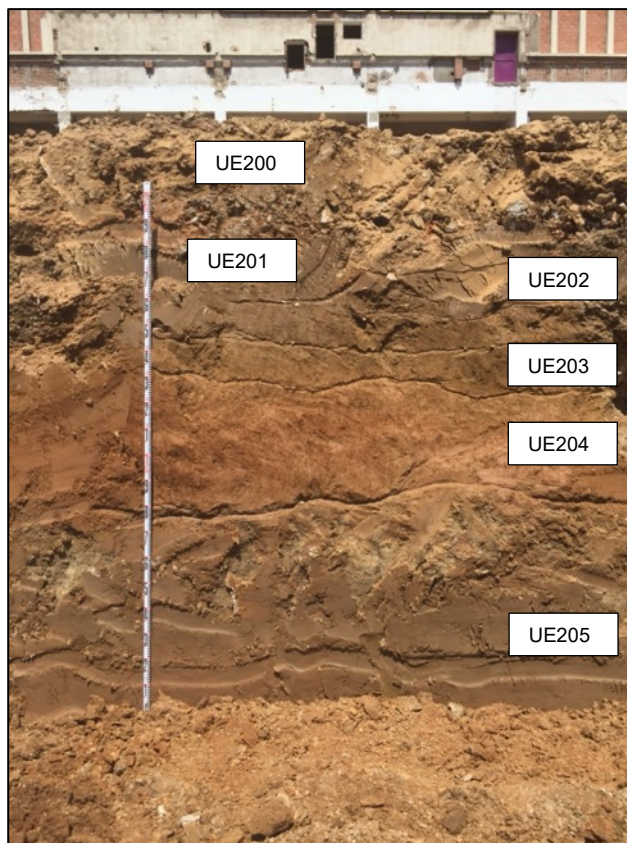
Fotografia 127. Zona central sector C on els rebaixos contemporanis van afectar estratigrafia existent.

Fotografia 128. Rebaixos estrats d'època moderna-medieval-romana.

Fotografia 129. Vista de l'estratigrafia existent al tall del rebaix.

Fotografia 130. Tall estratigràfic amb UEs 200, 201, 202, 203, 204 i 205.

Fotografia 131. Ceràmica documentada a l'estrat UE202.

Fotografia 132. Ceràmica romana rodada UE205.

Fotografia 133. Excavació estratigrafia existent.

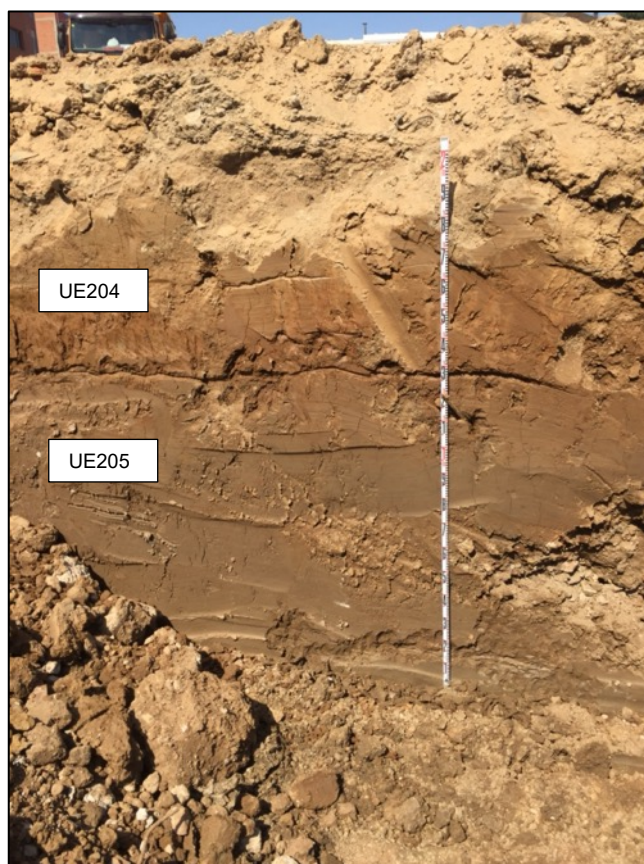
Fotografia 134. Presència de terres contaminades.

Fotografia 135. Presència de terres contaminades que afecten estratigrafia existent.

Fotografia 136. Estratigrafia existent afectada per estructures de formigó.

Fotografia 137. Detall estratigràfic amb UEs 204 i 205.

Fotografia 138. Documentació fangs llacuna neolítica UE1000 en la zona nord del sector C.

Fotografia 139. Talús nord sector C.

Fotografia 140. Vista dels rebaixos realitzats en la zona nord del sector C.

SECTOR D

Fotografia 141. Vista general sector D.

Fotografia 142. Aportacions de terres contemporànies UE400.

Fotografia 143. Estructures de formigó documentades al sector D.

Fotografia 144. Desmuntatge estructures de formigó.

Fotografia 145. Rebaixos nivells contemporanis UE400.

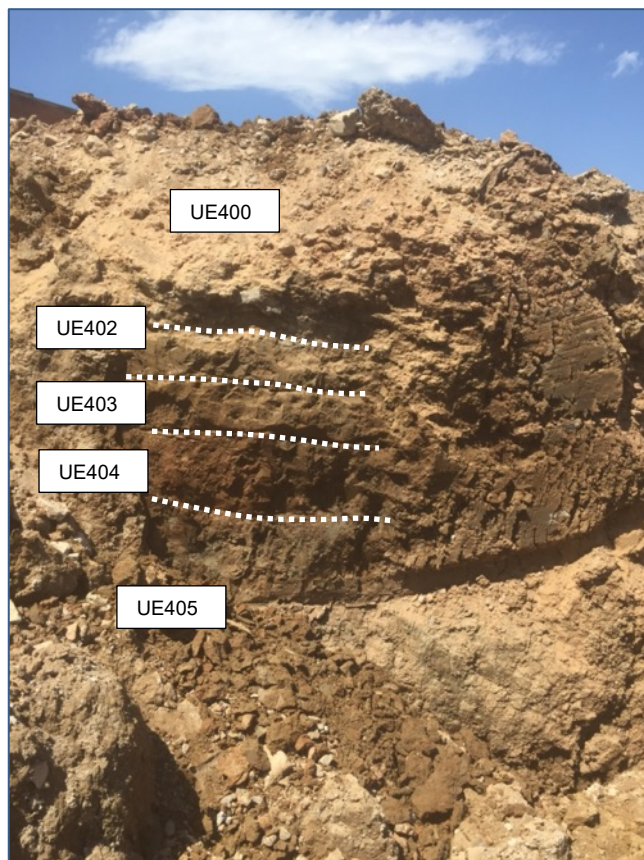
Fotografia 146. Vista estratigrafia existent zona sud sector D a tocar de l'edifici encara conservat de la fàbrica.

Fotografia 147. Tall estratigràfic sud amb UEs 400, 401, 402, 403 i 404.

Fotografia 148. Rebaixos realitzats en la zona central del sector D.

Fotografia 149. Tall estratigràfic zona central amb UEs 400, 402, 403, 404 i 405.

Fotografia 150. Detall UE402 amb ceràmica blava catalana.

Fotografia 151. Detall UE403 amb ceràmica.

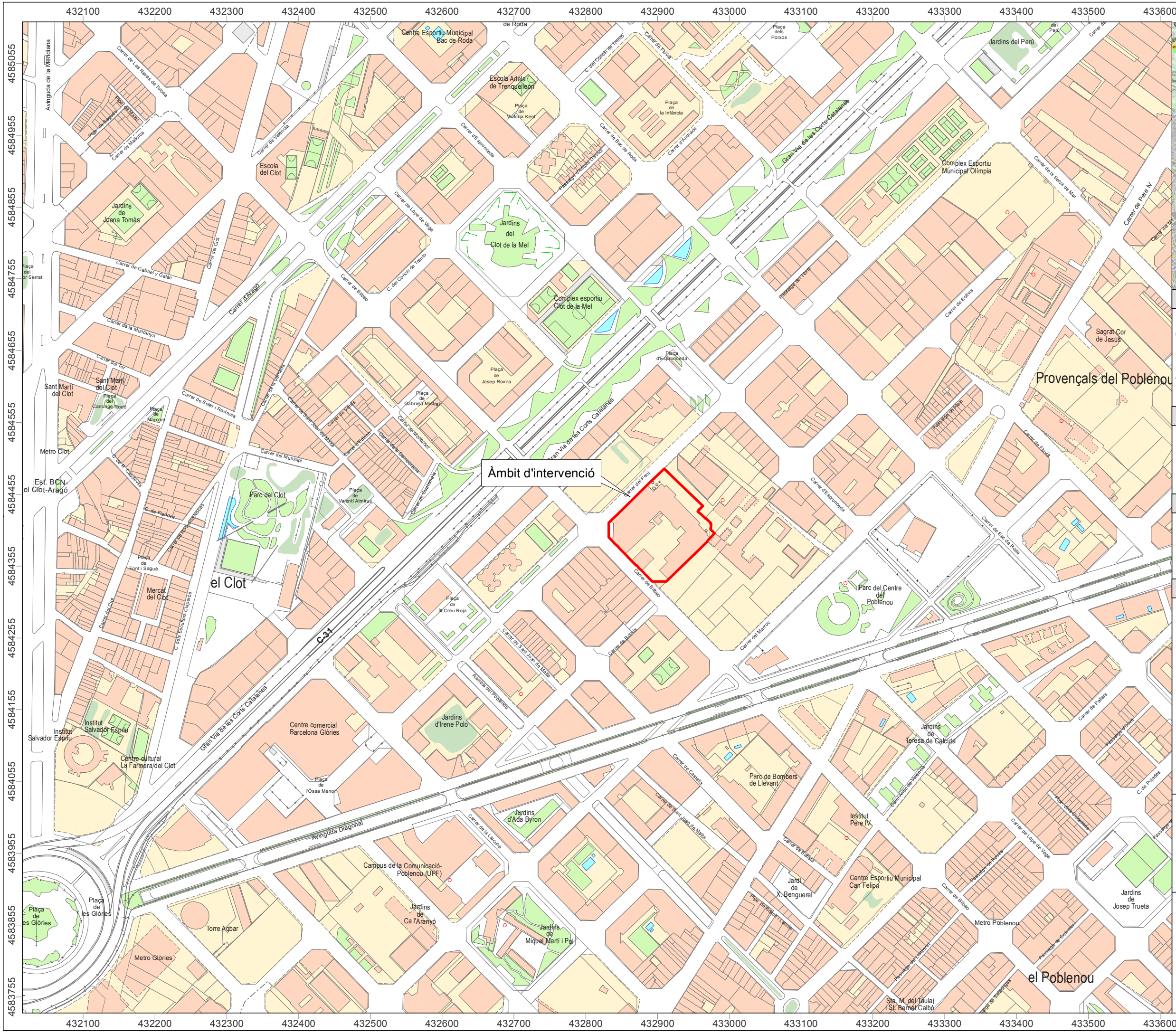
Fotografia 152. Vista del talús occidental.

Fotografia 153. Tall estratigràfic amb UE404 i 405.

ANNEX 4. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

NOM DEL PROJECTE

PERÚ, 84-102/CARRER BILBAO, 140-156/
CARRER BOLÍVIA, 143-163.
RECINTE CAN RICART

CODI 008/20

MUNICIPI

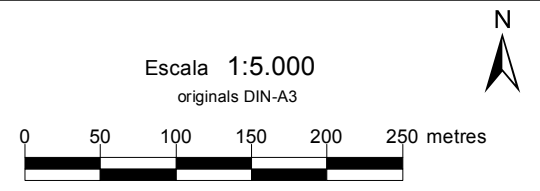
BARCELONA

DISTRICTE

POBLENOU

LLEGENDA

 Àmbit d'Intervenció

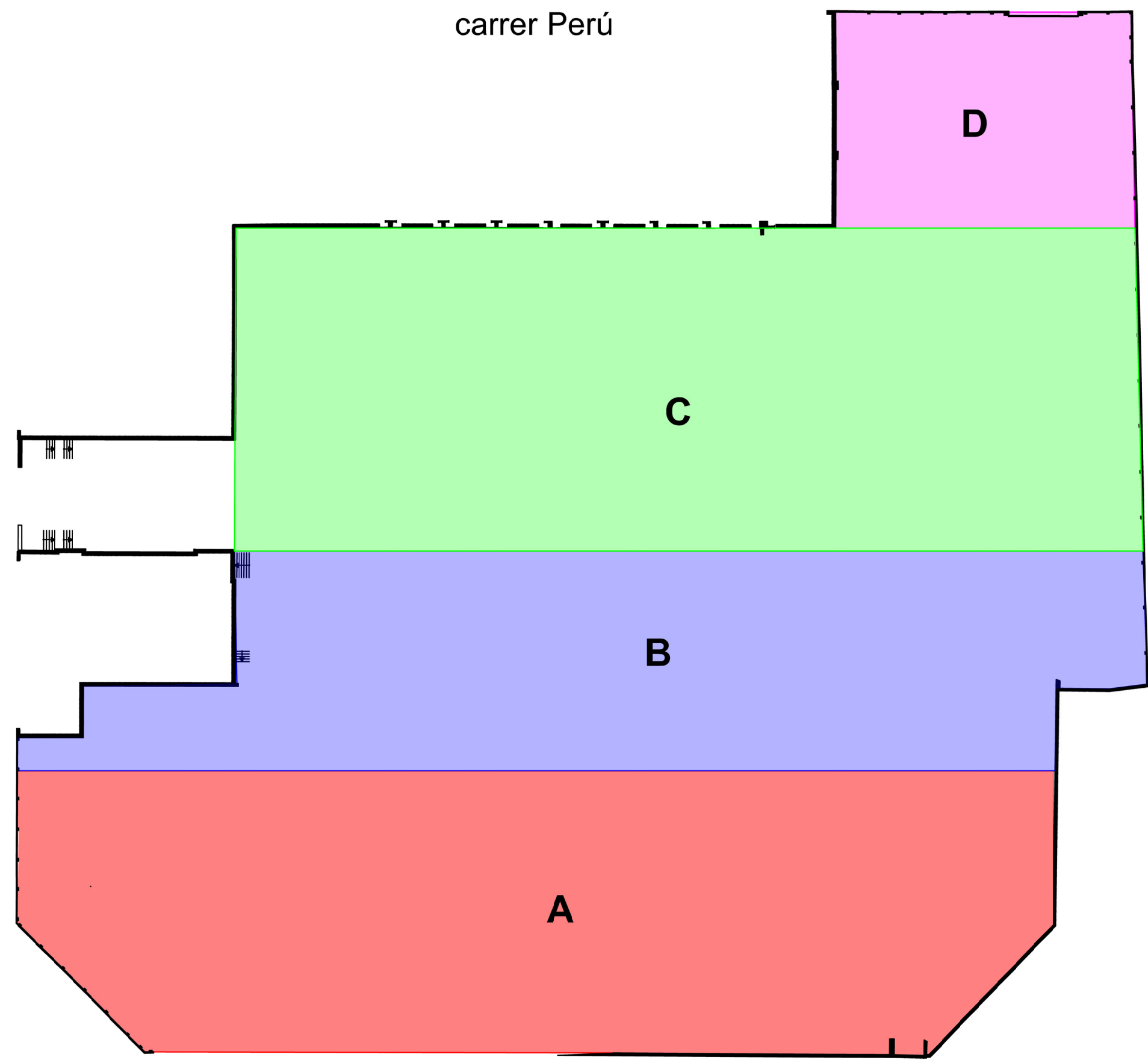

Àmbit d'intervenció

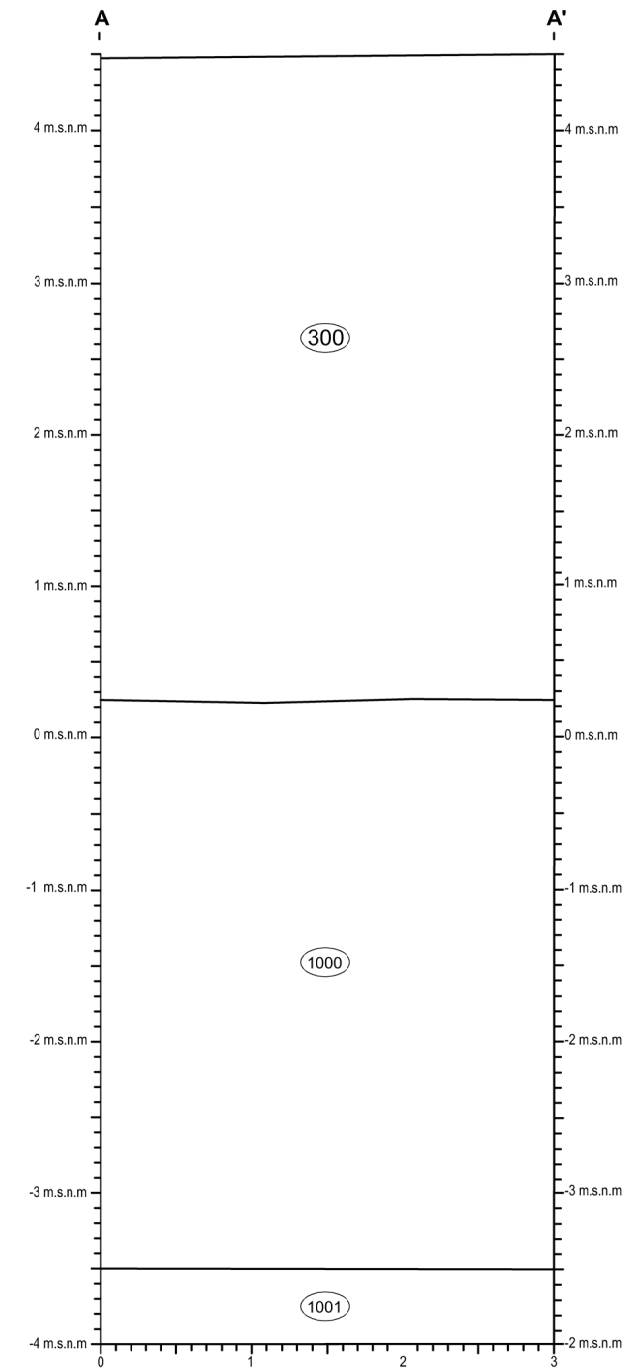
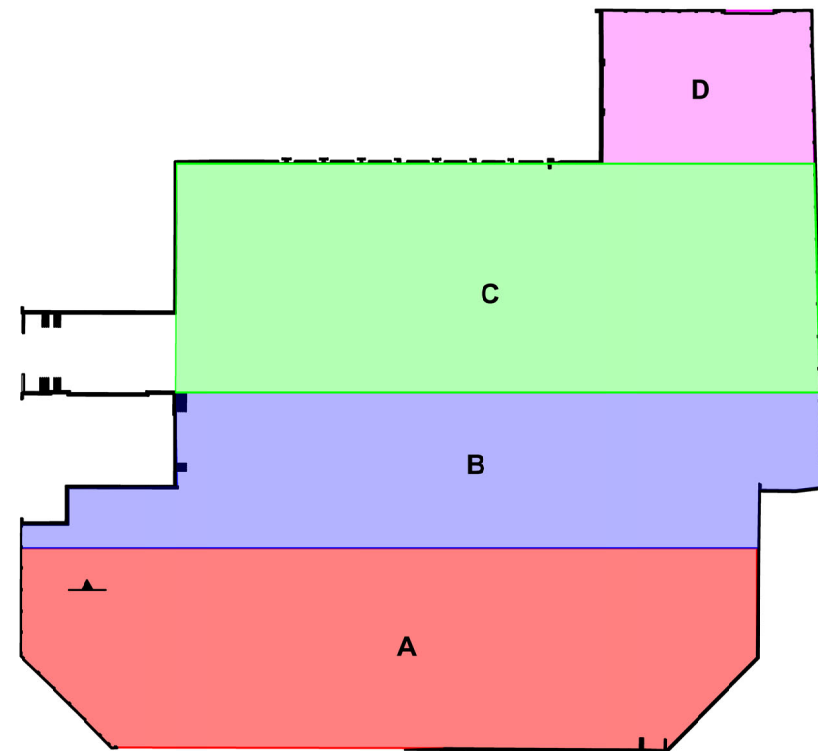
carrer Bilbao

carrer Perú

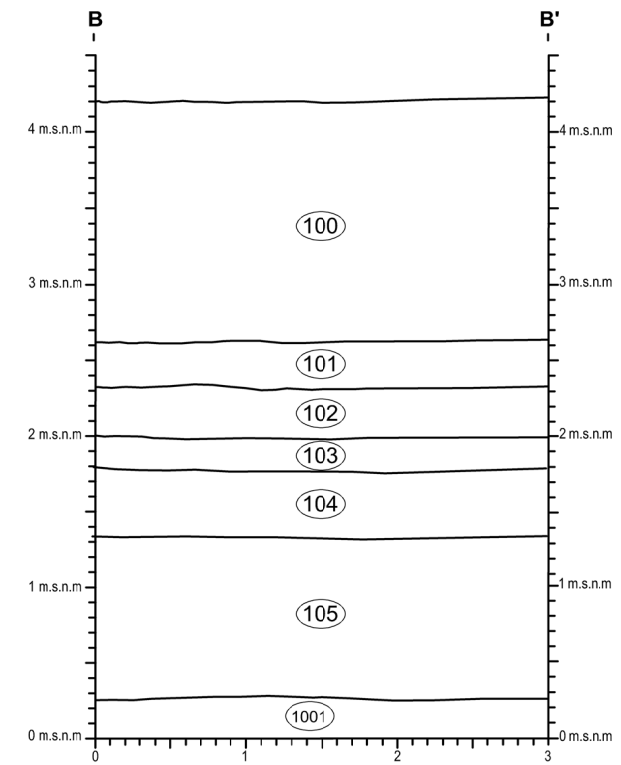
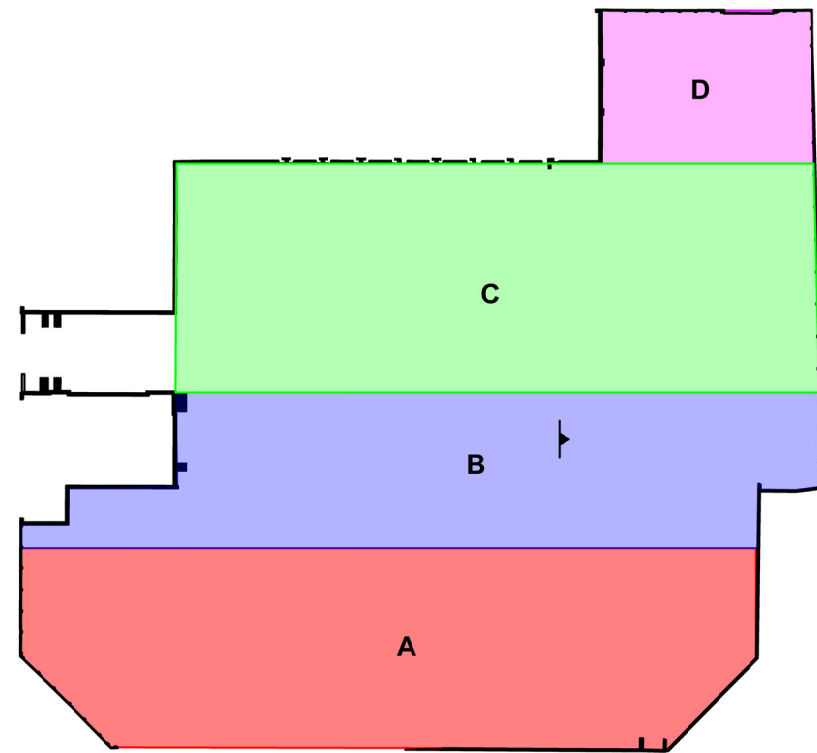
carrer Bolívia

Sector A

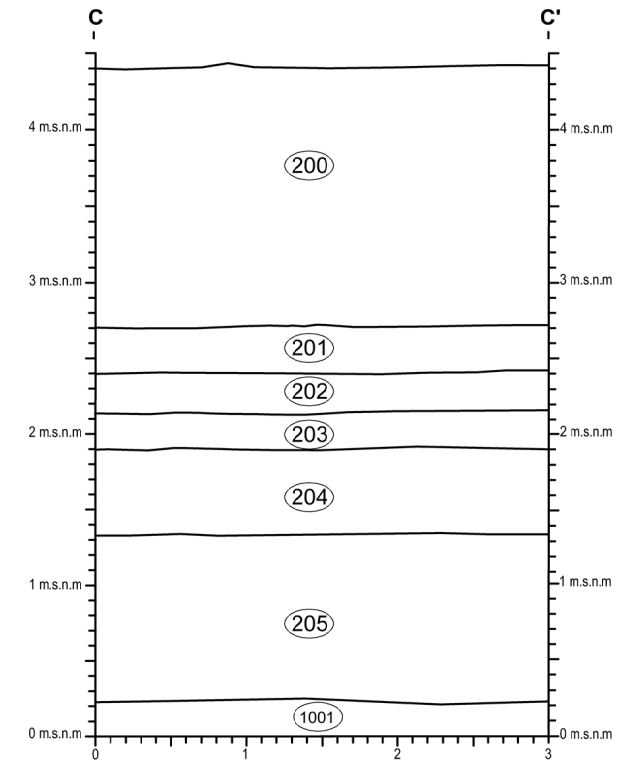
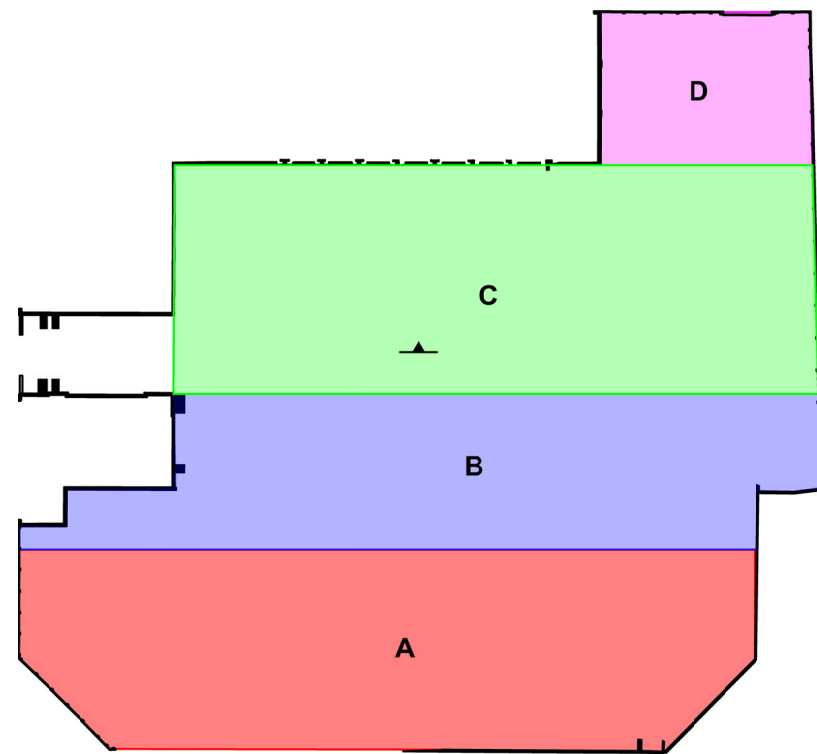
▲ Secció

Sector B

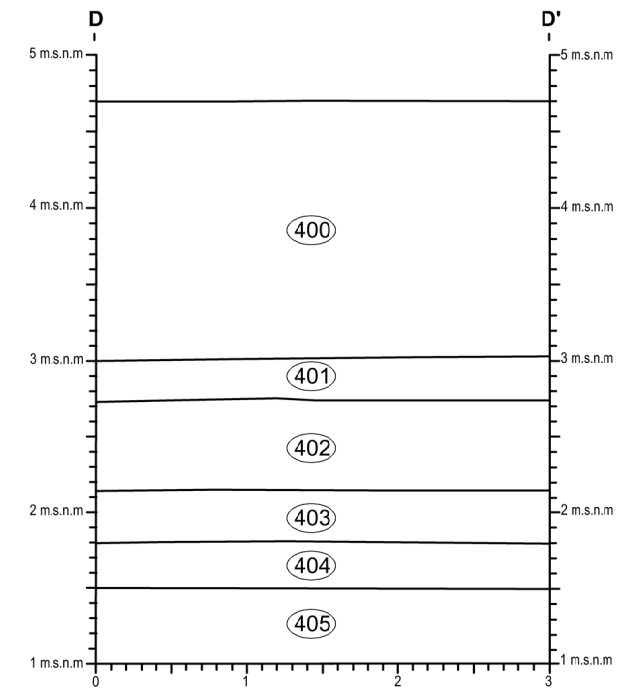
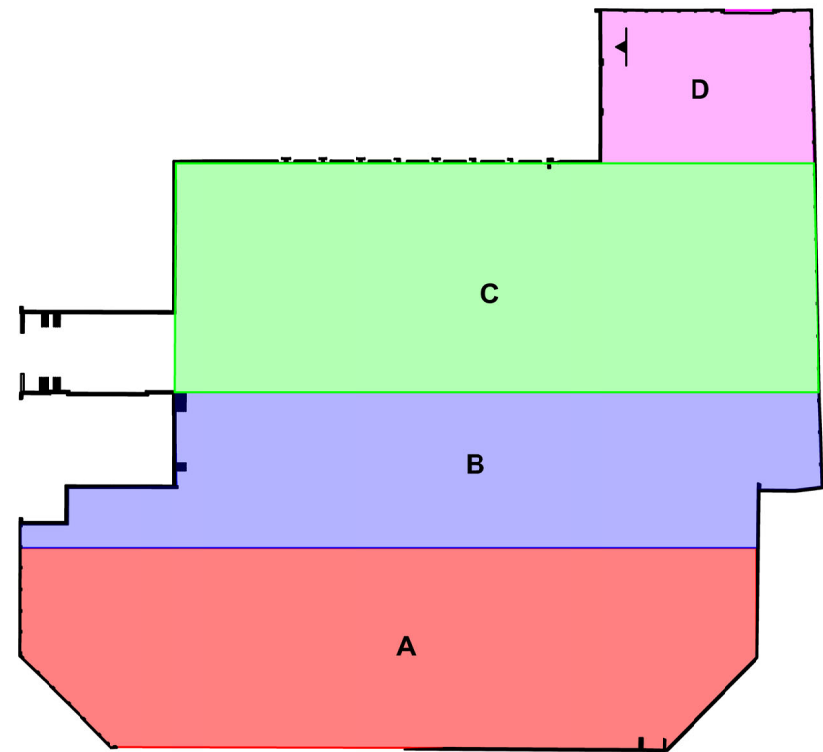
▲ Secció

Sector C

▲ Secció

Sector D

▲ Secció